

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Den ihärdiga ambitionen om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen

En kvalitativ studie om samhällsplaneringens utbredda aktörers syn
på socialtjänstens bidrag i planeringsprocessen

Författare:

Isabella Bergström

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin: HT 2025

Handledare: Matti Wirehag

Antal ord: 14504

Abstrakt

Svensk titel: Den ihärdiga ambitionen om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen

Engelsk titel: The persistent ambition for the social services' involvement in spatial planning

Denna studie undersöker hur socialtjänstens roll och bidrag uppfattas i kommunala planeringsprocesser samt vilka utmaningar och möjligheter som finns för att inkludera socialtjänstens perspektiv i samhällsplaneringen. Syftet är att analysera vilka organisatoriska och institutionella förutsättningar som finns för de sociala perspektiven som socialtjänstens, att tas tillvara i samhällsplaneringen. Detta genom att belysa vilka erfarenheter aktörer inom samhällsplaneringen upplever i arbetet med att integrera socialtjänstens perspektiv i planeringsprocessen. Studien genomfördes med en kvalitativ metod genom sex stycken semistrukturerade intervjuer med yrkesverksamma i olika yrkesroller, inom både samhällsplanering och socialförvaltning. Resultatet analyserades med hjälp av den nyinstitutionella teorins begrepp legitimitet, frikoppling, path-dependency och hierarkier. Vidare visade resultatet att socialtjänstens roll i samhällsplaneringen förstås på olika sätt, där den främst uppfattas som den utförande verksamheten medan vissa även inkluderar socialförvaltningens övergripande verksamhet. Samtidigt framgick socialtjänstens lokala kunskap som ett centralt bidrag, även om de sociala perspektiven inte alltid får ett tydligt genomslag i samhällsplaneringen. Det tidiga skedet i planeringsprocessen var även avgörande för socialtjänstens inflytande, som ofta annars förmedlas indirekt. Avslutningsvis framgick att både organisatoriska förändringar och de politiska samt ekonomiska ramarna påverkar socialtjänstens möjligheter att bidra till samhällsplaneringen.

Nyckelord: Samhällsplanering, socialtjänsten, socialtjänstlagen, sociala konsekvensanalyser, nyinstitutionell teori, legitimitet.

Keywords: Community planning, social services, the social services act, social impact assessment, neo-institutional theory, legitimacy.

Förord

Inledningsvis vill jag rikta ett varmt tack till alla deltagare som medverkat i denna studie. Er vilja att delta och ert engagemang för ämnet, har varit avgörande för att denna studie kunnat genomföras. Samtalen med er har varit givande och inspirerande och framförallt har det varit roligt att få ta del av era erfarenheter.

Jag vill även rikta ett tack till Björn Andersson, vars djupa och engagerande tankar om social hållbarhet har väckt inspiration och nya tankar kring studiens riktning och möjlighet!

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till min handledare Matti Wirehag, för stödet, vägledningen och de konstruktiva samtal vi haft under processens gång. Våra gemensamma reflektioner har varit värdefulla för studiens utveckling!

Tack!

Isabella Bergström

Göteborg, 2025

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemformulering.....	6
1.1 Studiens relevans för socialt arbete	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställning	8
1.4 Avgränsning	8
2. Bakgrund	9
2.1 Historisk överblick - Lagstiftningsprocessen från 1977 till 1993	9
2.2 Nutida överblick.....	11
2.2.1 Ett tidigare initiativ och erfarenheter av socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen.....	13
3. Tidigare forskning	14
3.1 Tillvägagångssätt.....	15
3.2 Ett internationellt perspektiv	15
3.2.1 Sociala konsekvensanalyser som verktyg för planering och konflikthantering	15
3.2.2 Socialt arbete som aktör och motstånd mot social undanträngning i stadsutvecklingsprocesser	16
3.3 Ett nationellt perspektiv.....	18
3.3.1 Sektorsövergripande planering och marginalisering av sociala perspektiv	18
3.3.2 Utmaningar med implementering - delaktighet och institutionalisering	20
4. Teoretiskt ramverk och begrepp	22
4.1 Nyinstitutionell teori	22
4.1.1 Legitimitet.....	23
4.1.2 Frikoppling (decoupling)	24
4.1.3 Path-dependency	24
4.1.4 Hierarkier	25
5. Metod och metodologiska överväganden	26
5.1 Förförståelse	26
5.2 Val av metod - fördelar och begränsningar.....	26
5.3 Urvalsprocess	28
5.4 Urvalet.....	29

5.5	Genomförande och bearbetning av empirin	29
5.6	Analysmetod.....	30
5.7	Studiens tillförlitlighet	31
5.8	Forskningsetiska överväganden	32
6.	Resultat och analys	33
6.1	Olika förståelser av socialtjänsten i samhällsplaneringen	33
6.2	Socialtjänstens kunskap om lokala behov, från praktik till analysverktyg	35
6.2.1	Socialtjänstens kunskap om lokala behov.....	35
6.2.2	SKA som symbol för socialtjänstens perspektiv	37
6.3	Det tidiga skedet i planeringen: samverkan, tid och inflytande	39
6.3.1	Vikten av det tidiga skedet.....	39
6.3.2	Indirekt roll i planeringsprocessen.....	41
6.4	Strukturella villkor för att integrera sociala perspektiv	43
6.4.1	Omorganisationens betydelse för det sociala perspektivet i planeringsarbetet.....	43
6.4.2	Politik och ekonomi som formar de institutionella ramarna	46
7.	Slutsatser.....	49
8.	Avslutande diskussion.....	50
8.1	Förslag till framtida forskning	51
	Referenslista	53
	Bilaga 1 - Informationsbrev till respondenterna.....	57
	Bilaga 2 - Intervjuguide	58
	Bilaga 3 - Samtyckesblankett GDPR	60

1. Inledning och problemformulering

Sedan socialutredningens slutbetänkande 1977, SOU 1977:40, har socialtjänsten haft en formell roll att medverka i samhällsplaneringen. Trots detta finns det fortfarande inga tydliga strukturer för hur det ska gå till. I SOU 1977:40 sammanfattades socialtjänstens uppgifter i tre huvudgrupper, bestående av strukturinriktade insatser, allmänt inriktade insatser och individuellt inriktade insatser. Där de strukturinriktade insatserna bestod av bland annat att socialtjänsten ska medverka i samhällsplaneringen. Samtidigt visar Blom et.al (2023) över tid i tre tidsepoker att idén aldrig helt övergetts, utan tvärtom bevarats i lagstiftningen utan större motstånd (ss.59-63). Redan 1987 lämnades ett förslag om allmänna råd kring hur socialtjänsten ska medverka, men dessa fastställdes aldrig, vilket gjorde att de inte fick genomslag i praktiken (Ibid, 2023).

I och med den nya socialtjänstlagen trätt i kraft (2025:400), har frågan om socialtjänstens roll i samhällsplaneringen återaktualiserats. Centrala aktörer som Socialstyrelsen diskuterar i allt från olika kunskapsunderlag till seminarier och webinarier hur socialtjänsten kan få en aktiv roll i samhällsplaneringen (Socialstyrelsen, 2025a). Dessutom regeringens strategi för att motverka hemlöshet som kom innan lagen trädde i kraft, 2022-2024, lyfter vikten i att stärka det sociala perspektivet i samhällsplaneringen med målet att ta fram ett metodstöd för kommunerna som syftar till att stärka socialtjänstens arbete med detta (Regeringskansliet, 2022). Detta pekar på att det finns en relativt bred samsyn mellan regeringen och myndigheter om vikten av att socialtjänsten både ska bidra med sitt sociala perspektiv, till samhällsplaneringen och i relation till strävan efter social hållbarhet. Däremot verkar det inte finnas en tydlig samsyn kring hur socialtjänsten i praktiken kan få inflytande i detta arbetets processer. Det finns dock ett konkret initiativ som vill ta fasta på detta där "lokal kunskap behöver tillvaratas" (Socialstyrelsen, 2025b). Detta initiativ innebär att Socialstyrelsen tillsammans med Boverket ska ta fram ett metodstöd, där socialtjänsten ska bli delaktig i det förebyggande arbetet mot hemlöshet i kommunerna (Boverket, 2025). Samtidigt är det ovisst hur dessa initiativ tas emot på lokal nivå och hur socialtjänsten får ta plats i strukturella frågor som det förebyggande arbetet mot hemlöshet.

Enligt Blom et.al (2025) har socialtjänsten en viktig roll i att stå upp för det lokala områdets intressen som de verkar i (s.146). Där socialtjänsten kan fungera som en röst för grupper som annars riskerar att hamna i skymundan i samhällsplaneringsarbetet, såsom tystade eller stigmatiserade grupper i socioekonomiskt utsatta områden (Ibid, s.146). Tidigare förslag att involvera socialtjänsten i samhällsplaneringen har indikerat att det finns en risk att detta initiativ inte får genomslag i praktiken. Samtidigt i nutid, är regeringen som Socialstyrelsen, eniga om att socialtjänsten bär på en särskild lokal kunskap om befolkningens levnadsvillkor. Frågan är vilka förutsättningar som finns för att de ska tillvaratas och inkluderas i samhällsplaneringen.

1.1 Studiens relevans för socialt arbete

Studien är relevant för socialt arbete eftersom syftet är att synliggöra socialtjänstens kunskap, särskilt den lokala och erfarenhetsbaserade kunskapen, i förhållande till samhällsplaneringens arbete med sociala perspektiv. Socialtjänstens erfarenheter och kunskaper är viktiga att synliggöra, inte bara för att förstå det sociala arbetets syfte på individnivå utan även för att belysa hur det formas och samspelar med strukturella och samhälleliga perspektiv. Samtidigt ger denna studie en historisk och nutida blick på hur lagstiftningsprocessen om socialtjänstens medverkan i samhällsplanering sett ut. Det är ett väldigt aktuellt ämne, då den nuvarande nya socialtjänstlagen har återigen aktualiserat socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen. Detta kan nyansera bilden av vad det sociala arbetet historiskt har inneburit och vilka förväntningar och förhoppningarna som präglar det sociala arbetet idag. Vidare är förhoppningarna med denna studie, att bredda det sociala arbetets dimensioner genom att synliggöra dess funktion i andra vetenskapliga discipliner, som annars kanske står relativt långt bort från det sociala arbetets forskningsfält. Genom att placera det sociala arbetet i en större kontext möjliggörs en analys av det som en aktiv och integrerad del av samhällsutvecklingen, snarare än ett avgränsat och isolerat verksamhetsområde. Detta avses göras genom att belysa socialtjänstens roll och dess möjligheter samt utmaningar ur det organisatoriska och strukturella perspektivet som präglar samhällsplaneringen.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur socialtjänsten uppfattas och vilken roll socialtjänsten har i den kommunala samhällsplaneringen. Trots tidigare försök att inkludera socialtjänsten i planeringsprocessen har socialtjänstens roll i samhällsplaneringen förblivit otydlig. Därför vill denna studie analysera vilka organisatoriska och institutionella förutsättningar som finns för att de sociala perspektiven som socialtjänstens, ska tas tillvara. Detta genom att belysa vilka utmaningar och möjligheter, som aktörer inom samhällsplaneringen, upplever i arbetet med att integrera socialtjänstens perspektiv i planeringsprocessen.

1.3 Frågeställning

1. Hur uppfattas socialtjänstens roll och bidrag i kommunens planeringsprocesser?
2. Vilka utmaningar respektive möjligheter uppfattar aktörer i samhällsplaneringen, i arbetet med att inkludera socialtjänstens perspektiv?

1.4 Avgränsning

Denna studie fokuserar på socialtjänstens roll i samhällsplanering med särskild betoning på hur dess kunskap och erfarenheter tas tillvara i planeringsprocesser. De professionellas upplevelser och organisatoriska förutsättningarna är det som står i fokus snarare än hur genomförandet av tekniska detaljplaner och specifika insatser inom samhällsplaneringen går till. Angående det geografiska området, har denna studie fokuserat på Västra Götalandsregionen där yrkesverksamma i en större kommun blev överrepresenterade. Studien har avgränsats till detta område eftersom vissa kommuner i regionen verkar ligga i framkant när det gäller samhällsplanering, varav det finns etablerade funktioner som arbetar med att säkerställa sociala perspektiv i planeringsarbetet. En tidsmässig avgränsning har gjorts för bakgrunden, som utgår från socialutredningens slutbetänkande från 1977 till dagens aktuella socialtjänstlag från 2025.

2. Bakgrund

I detta bakgrundsavsnitt ligger fokus på att belysa ambitionen om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen, från tidigare lagstiftning till dagens lagstiftning och omställning. Syftet är att skildra hur idén om socialtjänstens delaktighet i samhällsplaneringen har funnits sedan lång tid tillbaka, som samtidigt belyser de återkommande svårigheterna att omsätta denna ambition till praktik. Samhällsplanering i en kommun har till uppgift att bidra till ett tryggt, rättvist och hållbart samhälle, där den fysiska och hållbara utvecklingen är avgörande i detta arbete (Forsberg, 2019, s.12). Det är en omfattande och tvärvetenskaplig process, som berör alltifrån miljön, infrastruktur, demografisk utveckling, migration och segregation. I denna studie kommer särskilt fokus ligga på det sociala perspektivet, som är ett av de tre övergripande fält som samhällsplaneringen ska tillgodose (Ibid, s.15).

2.1 Historisk överblick - Lagstiftningsprocessen från 1977 till 1993

I SOU 1977:40 sammanfattades socialtjänstens uppgifter till tre huvudområden, bestående av strukturinriktade insatser, allmänt inriktade insatser och individuellt inriktade insatser (Refererad ur Blom et.al., 2023, s.60). Socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen uttrycks särskilt syfta till att påverka bostadsområdets utformning som både äldre och nya bostadskvarter (SOU 1977:40, s.32) Till detta mål uttrycks det ett behov av att konkretisera specifika medel och mål i lagen som gör det möjligt för socialtjänsten att medverka i samhällsplaneringen och att förverkliga allmänt förebyggande insatser. Medverkan för socialtjänsten sammanfattades vidare till tre typer av insatser, att tillföra underlag i planeringen, delta i planeringen och delta i uppföljningen (Ibid, s.98).

Den första insatsen som diskuteras att tillföra underlag i planeringen syftade mer specifikt på att fungera som ett komplement till den fysiska planeringen, alltså teknisk och geografisk, där kunskapen om de sociala problemgruppernas behov är centralt (SOU 1977:40, s.98). Socialarbetarnas egna erfarenheter av sociala problem inom flera olika områden beskrivs som en viktig resurs för att kunna uppnå detta (Ibid, s.99). Den andra insatsen som identifierade där socialtjänsten skulle kunna bidra med var att delta i planeringen. Detta innebar att företräda sociala perspektiv i planeringen av nya och befintliga bostadsområden, med fokus

att motverka segregation, främja gemenskap och jämlika livsvillkor (SOU 1977:40, s.99). Socialtjänsten skulle även granska och yttra sig kring planförslag i olika planeringsskeden och bedöma hur detta påverkade levnadsnivån för olika grupper. På detta sätt skulle socialtjänsten få en aktiv roll i planeringens olika stadier, som sedan skulle bidra till färdiga planförslag och remitteras till socialnämnden (Ibid, s.99). Här framgår dock att initiativet är beroende av att kommunens planeringsarbete är välorganiserat, vilket i sin tur gör det möjligt för socialtjänsten att ta plats och företräda områdets sociala struktur (Ibid, s.99). Den tredje insatsen, där socialtjänsten förväntas kunna bidra är i deltagande av uppföljningen. Här betonar utredningen vidare att uppföljning ger socialtjänsten förutsättningar för att få en starkare grund för insatser som rör den sociala utvecklingen, som att kontinuerligt dokumentera erfarenheter av den kommunala samhällsplaneringen (Ibid, s.100). Detta i sin tur beskrivs som en möjlighet för att aktivera grupper till insatser för att påverka sin egen situation. Socialarbetarnas fältverksamhet, grannskapsarbete som uppsökande verksamheter presenteras vidare som en viktig roll i att nå ut till medborgarna och inkludera deras individuella ärenden i samhällsplaneringen (Ibid, s.101).

I den gamla socialtjänstlagen (1980:620) slog man fast att socialnämnden ska “medverka i samhällsplaneringen” och “främja goda miljöer i kommunen”. Några år efter socialtjänstlagen framförde statens offentliga utredningar, att socialtjänsten saknar tillräckliga kunskaper och har svårt att utveckla metoder för att medverka i samhällsplaneringen (SOU 1993:91). En central aktör i samhällsplaneringen är stadsbyggnadsförvaltningen. Stadsbyggnadsförvaltningen är den kommunala förvaltningen som besitter ansvaret över den fysiska planeringen och utvecklingen i staden, det vill säga hur staden byggs, planeras och formas (Göteborgs stad, 2025a). Stadsbyggnadsförvaltningens uppgifter är flera som exempelvis innebär att ansvara för bygglov, översiktsplaner, taktiska planer och detaljplaner inom stadsutvecklingen (Ibid, 2025a). Uttryckligen visade det sig svårare än väntat för socialtjänsten att kunna redovisa påverkbara samband mellan orättvisor och sociala strukturer (SOU 1993:91, s.142). En av anledningarna till detta var att socialtjänsten hade svårt för att bli accepterade bland de andra aktörer som implementerade planeringen i kommunerna. Värderingskonflikter uppstod kring huruvida sociala problem ska förstås, där socialpolitiska aktörer såg de som strukturella samhällsproblem, medan aktörer i den kommunala planering och förvaltningen såg de som individuella problem (Ibid, s.142). Vidare med tanke på att socialtjänsten främst arbetade med kvalitativ kunskap, fanns det svårigheter för

socialtjänsten att utveckla kvantitativa metoder för lokala beskrivningar av levnadsförhållanden. I sin tur fick detta förslag minskat politiskt stöd och intresset för den sociala planeringen avtog (SOU 1993:91, s.142).

2.2 Nutida överblick

Utredningen Framtidens socialtjänst, lade fram ett delbetänkande om hur man ska hitta vägen till en förebyggande socialtjänst (SOU 2018:32). Återigen lyfts samhällsplaneringen som en del av det strukturinriktade arbetet som socialtjänsten ska medverka i. Delbetänkandet framför en tydlig betoning på att socialtjänsten behöver ha ett förebyggande arbete integrerat i sitt sociala arbete för att på detta sätt bidra med social hållbarhet. Detta ska i sin tur främja det långsiktiga och strukturella arbetet och minska behovet av individuella insatser (Ibid, s.11).

Två år senare lade Utredningen framtidens socialtjänst fram även ett slutbetänkande, om en ny och mer förebyggande inriktad socialtjänstlag, där socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen står kvar (SOU 2020:47, s.369). Där framgår det att socialtjänsten behöver förebygga sociala problem på övergripande nivå, genom fysisk planering och åtgärder på samhällsnivå (Ibid, s.44) Det rekommenderas att en förändring i plan- och bygglagen (2010:900) skulle kunna underlätta samverkan mellan samhällsplanering och socialtjänst, genom att lagen tydligare omfattar inte bara natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter, utan även de sociala aspekterna (Ibid, s.197).

Senare kom propositionen 2024/25:89, som behandlar regeringens förslag till en ny socialtjänstlag vilket baseras på de tidigare utredningarna. Socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen är med, men regeringen väljer samtidigt en icke-juridisk lösning och ser inte tillräckliga skäl för att ange de sociala aspekterna i plan- och bygglagen (Prop. 2024/25:89, s.257). Ansvaret om socialtjänstens medverkan läggs återigen på kommunerna, som det gjorts i den tidigare socialtjänstlagen, vilket gör att de organisatoriska förutsättningarna ännu en gång är det som styr i vilken utsträckning socialtjänsten kommer att medverka eller inte i samhällsplaneringen.

Den nya socialtjänstlagen (2025:400) syftar till att stärka en förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst. Lagen betonar ett mer proaktivt och generellt arbete, där socialtjänsten ges möjlighet att erbjuda insatser utan formell behovsprövning (Regeringskansliet & SKR, 2024). Att socialtjänsten ska medverka i samhällsplaneringen står stadigt kvar i lagen. I 6 kapitlet Socialtjänstlagen (2025:400) om allmänt förebyggande arbete står det om samhällsplanering och samhällsmiljö. Varav 4§ andra stycket uttrycker att “Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av bostadsområden i kommunen...” (SFS 2025:400). Till den kunskapsbaserade socialtjänsten vill man på detta sätt stärka samverkan mellan olika samhällsaktörer, som inom kommunal planering och samhällsbyggnad.

För att möjliggöra denna riktning har den nya socialtjänstlagen kompletterats med nationella överenskommelser i syfta att stödja omställningen i praktiken. Ett centralt exempel är överenskommelsen *Omställning till en långsiktigt hållbar socialtjänst 2025-2026*, mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner, där den nya lagen och aktuella svårigheter för socialtjänsten presenteras (Regeringskansliet & SKR, 2024). Återigen är socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen presenterad som en av svårigheterna. Enligt SKR beror detta på att många kommuner upplever att dessa uppgifter har trängts undan av en mer ärendestyrd myndighetsutövning (Ibid, s.4). Därav ser man ett bland annat ett behov av att utveckla samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård samt andra kommunala förvaltningar för att möjliggöra tidiga och samordnade insatser, särskilt för individer med komplexa behov.

I relation till dessa ambitioner blir frågan om socialtjänstens roll i samhällsplanering tillämpas i praktiken en viktig fråga. Den sociala konsekvensanalysen (SKA) framstår här som ett centralt verktyg för att integrera sociala faktorer i samhällsplaneringen. SKA är en analysmodell och ett processtöd som används för att analysera, identifiera och förebygga sociala konsekvenser i områden som ska genomgå fysisk förändring (Boverket, 2022). Syftet med konsekvensanalysen är att få en fördjupad kunskap om områdets sociala förutsättningar och därmed kunna ta hänsyn till trygghetsaspekterna i planeringen. Det finns även en barnkonsekvensanalys (BKA) som särskilt ska beakta barn och ungas behov och förutsättningar i områden som ska genomgå förändring (Ibid, 2022). Under 1990-talet började metoder utvecklas för SKA i Sverige (Eken et.al, 2019, s.17). Göteborg var först ut med sitt

konkreta verktyg för sociala konsekvensdömningar 2011 och har sedan dess använts särskilt vid utveckling av nya stadsområden och bostadsprojekt (Ibid, s.19). SKA har därmed etablerats som en del av den kontinuerliga planeringspraktiken i vissa storstäders arbete med samhällsplanering och stadsutveckling. Aktuella projekt där SKA tillämpas i Göteborg idag, är exempelvis utvecklingen av Frihamnen och Masthuggskajen, som verkar utgöra ett av få eller enda verktyg där sociala perspektiv sammanvävs med samhällsplanering (Göteborgs stad, 2025b).

2.2.1 Ett tidigare initiativ och erfarenheter av socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen

Mutual benefits är ett projekt som drevs av Socialförvaltning Sydväst i Göteborg från 2021 till 2024, med målet att inkludera socialt utsatta personer i stadsutvecklingen (Göteborgs stad, 2025c). Projektet tog sin utgångspunkt i allmänhetens oro kring hemlöshet i Göteborg som riskerar att leda till ökad exkludering. Genom platssamverkan och stadsutvecklingsprocesser utvecklades därmed en modell för hur sociala boenden kan integreras i staden utifrån brukarnas behov, samverkan med omgivningen samt principer om trygghet och kvalitet (Ibid). Projektet kan betraktas som ett av få som tydligt inkluderar och definierar socialtjänsten i planeringsprocessen och gör försök i att klargöra dess funktion. Projektet resulterade bland annat i nya vägledningar och ett funktionsprogram för sociala boenden samt kunskapsöversikter för socialt utsatta i staden (Ibid). I en av följeforskningarna till projektet presenteras brister i tillförandet av sociala erfarenheter till kommunala processer med fokus på socialtjänstens roll (Göteborgs stad, 2024, s.6). Följeforskningen visar att den myndighetsutövande socialtjänstens uppsökande arbete främst omfattar redan aktuella ärenden och personer i akut hemlöshet, medan motsvarande arbete för andra grupper saknas. Vidare framgår det att socialtjänsten sällan samordnas eller efterfrågas inom organisationen trots att deras funktion är central för medborgarnas synpunkter och speciellt de socialt utsattas livsvillkor som sällan representeras (Ibid, s.7).

Denna begränsade involvering väcker frågor om hur socialtjänstens uppdrag förstås inom den egna organisationen och på ledningsnivå. Verner Denvall (2015) undersökte socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen där medlemmar i Föreningen för Sveriges socialchefer var med och deltog (SOU 2018:32, ss.115-119). Genom en enkät fick dessa socialchefer svara på

frågor om hur dem upplevde socialtjänstens uppdrag samt möjligheter och hinder att medverka i samhällsplaneringen. Resultatet från enkäten visade att socialtjänsten ofta kommer in sent i planeringsprocessen och att det finns ett behov av samverkan då förutsättningarna och kompetensen för att delta i samhällsplanering saknas (Ibid). Vidare att det fanns en tydlig vilja bland socialcheferna att tydliggöra socialtjänstens roll och att lagen bör skärpas. Tydligt var att de inte var helt nöjda med hur socialtjänsten deltar i, följer upp och samverkar med arbetet för att främja goda och hållbara boendemiljöer (Ibid, s.121). De tre frågor som socialcheferna var mest överens om var att socialtjänsten skulle fortsatt bli kunskapsbaserad, att ökad brukarmedverkan ökar kvaliteten för verksamheten och att socialtjänsten ska göra sociala konsekvensbeskrivningar vid större förändringar i kommunen (Ibid, s.119). Vidare var 71% eniga om “att socialtjänstlagen borde justeras så att socialtjänstens uppgifter kring medverkan i samhällsplaneringen skärps” (Ibid, s.122).

3. Tidigare forskning

Forskningen om hur sociala frågor tas om hand i samhällsbyggandsprocesser är spridd över en rad olika vetenskapliga discipliner, framför allt utanför det sociala arbetets forskningsfält. Det är inte mycket forskning som fokuserar på socialtjänstens inblandning i samhällsplaneringen. Däremot finns det en hel del forskning som diskuterar verktyg inom samhällsplanering som möjliggör att ta hänsyn till sociala perspektiv som ligger nära det sociala arbetet, ett sådant verktyg är social konsekvensanalys (SKA). Dessutom lyfts metoder för att integrera sociala perspektiv i samhälls- och stadsutvecklingsprocesser fram som viktiga. Vidare fanns det andra planeringsprocesser som berör det sociala arbetet, exempelvis bostadsförsörjningsplaneringen, som kan belysa hur sociala perspektiv i planeringsprocesser behandlas. Forskningen kring dessa verktyg och metoder belyser vilka utmaningar, möjligheter och begränsningar som präglar det sociala arbetets förutsättningar i att både implementera nya initiativ och att delta i planeringsprocesser.

3.1 Tillvägagångssätt

I arbetet med att gå igenom tidigare forskning har en traditionell litteraturgenomgång använts i syfte att sammanfatta, tolka och diskutera forskning inom området (Bryman, 2015, s.130). Utmaningen, som tidigare nämnts, har varit att det saknats ett tydligt forskningsfält som motsvarar denna studies frågeställningar. Många studier har antingen haft en tydlig teknokratisk riktning, präglad av exempelvis arkitekter och ingenjörers arbete, eller raka motsatsen, haft en individcentrerad riktning där det sociala arbetet inte satts i relation till det samhällsplanerande arbetet. På detta sätt har det varit avgörande att använda flera databaser och att söka både brett som specifikt, för att hitta studier som lämpat sig till detta ämne. Databaser som använts har varit ProQuest Social Sciences, Scopus, Swepub men även ProQuest Art, Design and Architecture Collection. Sökord som använts har varit många, men de främsta som hjälpt till att hitta de slutgiltiga studierna var “community planning”, “spatial planning” och “municipal planning”. Vilka vidare har kombinerats med “social work”, “social services” eller “social planning”. Därtill har mer specifika sökningar gjorts kring sociala konsekvensanalyser då detta framstod som ett av de mest konkreta verktyg där sociala perspektiv integreras i samhällsplaneringen.

3.2 Ett internationellt perspektiv

3.2.1 Sociala konsekvensanalyser som verktyg för planering och konflikthantering

Peltonen och Sairinen (2010) undersöker i, *Integrating impact assessment and conflict management in urban planning: Experiences from Finland*, hur sociala konsekvensbedömningar kan integreras och bidra till konflikthantering inom stadsplanering. I relation till att planeringsprocesser ofta möter intressekonflikter och att stadsutvecklingen ofta kämpar med olika aktörers intressen, vill författarna undersöka hur konsekvensbedömningar kan fungera som ett verktyg för att hantera dessa konflikter inom den kommunala planeringsprocessen. Studien fokuserar på planering av markanvändning, som skiljer sig från andra planeringsområden, eftersom den ofta involverar flera aktörer med motstridiga intressen. Vilka vidare kräver vetenskapliga bedömningar och kan få långsiktiga, ibland permanenta konsekvenser för både miljön och bostadsområden (Ibid, s.328). Studien

visar att sociala konsekvensanalyser, konfliktmedling och allmänhetens deltagande hanterar de sociala konsekvenserna av markanvändning, men på olika sätt. Samtidigt som det är viktigt att hålla dessa tre processer från varandra finns det ett värde i att kombinera dem. Studien visar att bristande koppling mellan SKA och faktisk planering kan leda till att konflikter eskalerar snarare än förebyggs. Sociala och miljömässiga konsekvenser kan identifieras och hanteras tydligare om det förs en öppen dialog och finns ett samarbete mellan de berörda aktörerna (Ibid, s.329). Finland har vidare en markanvändnings- och bygglag (MRL 1999), som kräver att en plans bedömning ska även ta hänsyn till samhällsekonomiska, sociala och kulturella konsekvenser samt omfatta hela det område där planen kan förväntas få betydande påverkan (Ibid, s.332). Lagstiftningen har förändrat planeringspraxisen i Finland genom att sätta krav på att konsekvensbedömningar alltid måste genomföras inför planbeslut. Samtidigt behandlas de sociala aspekterna ofta ytligt, vilket har bland annat lett till att en guidebok tagits fram för att underlätta integreringen av sociala konsekvensanalyser i planeringen. Samtidigt som studien pekar på att det finns god potential att SKA synliggör sociala behov, framhålls att denna potential ofta begränsas när sociala konsekvenser används för att uppfylla juridiska krav. För att SKA därmed ska kunna ge effekt behöver den integreras tidigt i planeringsprocessen, kopplas till faktiskt beslutsfattande och låta berörda aktörer komma till tals i deltagande processer (Ibid, ss.335-336).

Studien ger ett internationellt, men geografiskt närliggande, perspektiv och visar hur lagstiftning kan bidra till att stärka fokus på sociala perspektiv i planeringen. I relation till den svenska samhällsplaneringen som använder SKA men på ett icke-lagstadgat sätt, kan detta belysa hur användning av SKA påverkas av organisatoriska prioriteringar snarare än juridiska krav. Vilket i sin tur riskera att sociala perspektiv förbises i planeringen. Samtidigt väcker detta reflektioner kring varför, trots det finländska exemplet på lagstadgad SKA, kvarstår utmaningar i att fullt ut kunna integrera sociala perspektiven i planeringsprocesser.

3.2.2 Socialt arbete som aktör och motstånd mot social undanträngning i stadsutvecklingsprocesser

Thurber et.al (2021) skriver i sin artikel om hur det sociala arbetet utgör en funktion i att lyfta fram och bredda förståelsen av de sociala aspekterna när områden blir gentrifierade. En definition av det sociala arbetet syfte presenteras på detta sätt, "särskild uppmärksamhet åt

behoven och egenmakten hos människor som är sårbara, förtryckta och lever i fattigdom” av National Association of Social Workers (Ibid, s.27). Genom fyra fallstudier presenteras det hur socialarbetare kan utöka möjligheterna för att ingripa i dessa stadsutvecklingsprocesser. Där man bland annat fann att socialt arbete kan stärka invånarens insatser, främja befintlig samhällsorganisering, bygga samarbeten mellan grannskap, skydda och förespråka prisvärda bostäder samt underlätta sociala åtgärder vid policyförändringar (Ibid, s.41). Gentrifiering beskrivs vidare som ett politiskt och ekonomiskt styrt fenomen, varav bostadsområden som genomgår stora förändringar är ett exempel på där det sociala arbetet kan ingripa och försöka motverka dessa processer. Studien argumenterar för att gentrifiering har stor betydelse och relevans för det sociala arbetet, men med tanke på att det finns begränsad forskning om ämnet, kan det ofta förbises i diskussioner om sociala problem eller insatser (Ibid, s.41). Studien poängterar att även om ett politiskt och ekonomiskt fokus på att bygga billigare bostäder är viktigt, riskerar detta att förbise exempelvis rasifierad ojämlikhet, stigmatisering av utsatta områden och andra former av undanträngning (Ibid, s.31). Thurber et.al framför vidare att detta inte bara påverkar bostadsområdena fysiskt, utan människors liv som ens relationer, gemenskap och arbetsmöjligheter (Ibid, s.42). Dessutom att människor riskerar att förlora gemenskap, trygghet och sin anknytning till området. Detta gör att socialarbetarens roll blir extra viktig, som har möjlighet att förespråka och stå upp för det lokala områdets behov (Ibid, s.42).

Thurber et.al (2021) ger ett exempel på, ur en amerikansk kontext, hur det sociala arbetet kan påverka stadsförnyelseprocesser, vilka ligger nära samhällsplaneringen eftersom det handlar om förändringar i invånarnas fysiska miljö. Intressanta sociala perspektiv lyfts fram där underliggande fenomen som stigmatisering och rasifiering synliggörs. Detta skildrar den komplexitet som kan uppstå vid omfattande förändringar i bostadsområden, när sociala perspektiv varit frånvarande i planeringsarbetet. Dessutom skildrar studien att utmaningarna inte enbart handlar om de ekonomiska aspekterna, som att bygga billigare bostäder, utan samspelet mellan de ekonomiska och sociala faktorerna. Detta kan belysa det sociala arbetets, eller socialtjänstens, styrka men samtidigt utmaning med att fånga upp komplexiteten i hur den fysiska miljön faktiskt påverkar enskilda individer och grupper.

3.3 Ett nationellt perspektiv

3.3.1 Sektorsövergripande planering och marginalisering av sociala perspektiv

Stjernborg (2023) presenterar i sin artikel om hur planeringsprocessens olika stadier går till vid sociala konsekvensanalyser i Sverige, med större infrastrukturinvesteringar som exempel. Genom intervjuer med yrkesverksamma inom transportplanering och social hållbarhet på nationell och regional nivå, visas hur sociala konsekvensanalyser används i praktiken (Ibid, s.464). Den svenska planeringsprocessen kan i korthet beskrivas som att en planeringsbeskrivning tas fram, där det framgår hur processen ska organiseras, i beskrivningen anges vidare tidsplaner och former för samråd som ska uppdateras löpande under arbetets gång. Samrådet kan inkludera myndigheter, allmänheten och andra berörda intressenter (Ibid, s.465). Resultaten från studien bekräftar tidigare forskning på ämnet, som tyder på att arbetet med SKA i Sverige är splittrat, med utmaningar i hur roller och kompetenser beställs, genomförs och upphandlas. Därtill att det finns svårigheter med att integrera SKA genom hela planprocessen, som att följa upp och involvera berörda lokala aktörer (Ibid, s.463). Resultatet från studien visar att flera deltagare upplever att hanteringen av sociala frågor är ostrukturerad, särskilt i större projekt och att dessa frågor ofta hanteras olika beroende på de enskilda individens intressen i projektet (Ibid, s.473). Dessutom att det finns en generell brist på lyhördhet när det kommer till att inkludera sociala frågor och färdigheter i planeringsarbetet. Vidare argumenteras det för användningen av blandade metoder, där både kvalitativa och kvantitativa metoder bör ingå i processen för att underlätta att det sociala perspektivet beaktas i dessa planeringsprocesser.

Trots att planering vid infrastrukturinvesteringar verkar stå långt ifrån socialtjänstens möjliga roll att medverka i samhällsplaneringen, skildrar detta ett exempel på hur planeringsprocesser inom samhällsplanering faktiskt går till. I detta fall synliggörs hur implementeringen av SKA framstår som splittrad och hur deltagandet i processen sker oregelbundet mellan aktörerna. Det framkommer även hur enskilda individens intressen verkar vara styrande i hur och till vilken mån de sociala frågorna tas upp. Detta kan förklara svårigheten med att få in socialtjänstens perspektiv när det inte finns några formella riktlinjer eller krav att utgå från.

Berglund-Snodgrass et.al (2020), presenterar vidare den sektorsövergripande planeringen för bostadsförsörjningsprogrammet i Sverige (s.862). Där utvecklingen av kommunala program för bostadsförsörjning i svenska kommuner är ett exempel på ett politiskt styrt område. Studien kom fram till att socialtjänsten är betydligt marginaliserad i denna planeringsprocess (Ibid, s.862). Studien utgick från ett flertal bostadsförsörjningsprogram i Sverige samt intervjuade utvecklingsledare och yrkesverksamma i socialförvaltningen. Sverige presenteras vidare som ett av få länder i Europa som inte har en egen sektor för sociala boenden (Ibid, s.863). Kommunens bostadsförsörjningsprogram är ett strategiskt dokument som beskriver behov, mål och insatser för bostadsbyggandet, exempelvis hur många bostäder som behövs, för vilka grupper och i vilka delar av kommunen. I denna planeringsprocess framhäver artikeln att frågor som rör bostadsförsörjning ofta avpolitiserats, alltså att konflikter och delade åsikter döljs bakom istället "teknokratiska rutiner", som kalkylblad och ekonomiska modeller (Ibid, s.872). Fokuset för kommunens samarbete verkar istället handla om att samordna de olika sektorernas redan befintliga riktlinjer, inte att utveckla nya sätt som att bostadsförsörjningsplanen ska anpassas för problem som socialtjänsten möter. En representant för socialförvaltningen uttrycker exempelvis att ingen vill ta itu med att planera en stad där personer med missbruk och psykisk ohälsa ska ta plats (Ibid, s.871). Artikeln framhäver vidare att problemet riktas åt att det finns för få byggda bostäder snarare än att det är en fråga om välfärd och sociala behov. Detta har lett till att planeringen i hög grad handlar om att möjliggöra mer byggande genom lagstyrda processer. Resultatet visar att den kunskap som socialtjänsten besitter tas inte tillvara eller erkänns, som exempelvis vad som händer när människor inte får ett boende (Ibid, s.875). Detta framförs bero på att socialtjänsten har svårigheter med att omsätta deras arbetssätt och problem i siffror som den nuvarande planeringsprocessen utgår från. Detta samarbete sätter socialtjänsten i en marginaliserad position när det gäller frågan om att delta i planeringen av bostadsförsörjningen. I sin tur beskrivs detta resultera i att sociala perspektiv och framförallt grupper med svaga ekonomiska förutsättningar, riskerar ytterligare att osynliggöras i frågan (Ibid, s.873).

Studien visar hur ekonomiska, juridiska och tekniska perspektiv ofta ges företräde i planeringen, medan sociala perspektiv hamnar efter. Samtidigt verkar bostadsförsörjningen framstå som ett område som ligger nära socialtjänstens vardagliga arbete, då socialtjänsten möter människorna som blir direkt påverkade av bostadsbristen eller otrygga boendeförhållanden. Detta aktualiserar frågan om hur socialtjänsten, som redan har begränsat

inflytande i bostadsförsörjningsfrågorna, ska kunna få ta plats i samhällsplaneringsprocessen där fokuset på individen verkar stå ännu längre bort.

3.3.2 Utmaningar med implementering - delaktighet och institutionalisering

Hertting och Hellqvist (2025) undersöker om statliga satsningar på invånares deltagande i den fysiska samhällsplaneringen, verkligen leder till ökad jämlikhet och inkludering av marginaliserade grupper. Forskningen bestod av tre delar, en nationell enkät med personer som arbetar med planering, en fallstudie i en av Sveriges kommuner där deltagandet förväntas fungera bra och till sist en trestegsmodell för analysen (Ibid, s.402). Deltagandet i frågan handlar om hur medborgare deltar i diskussionen om hur ett visst område ska byggas och planeras. Resultatet visar att detta deltagande ofta används som ett verktyg för att få igenom redan fattade beslut snarare än att skapa nya och bidra till förändring. Detta i sin tur argumenteras för att hämma möjligheten att faktiskt främja social jämlikhet i planeringen (Ibid, s.398). Inom den fysiska planeringen framgår det dock en allmän skeptisk inställning till att ett deltagande hos invånarna skulle kunna leda till bättre miljöer och resultat för människor med svagare ekonomisk ställning. Kritiker av planeringsprocessen menar att i städer med stora ekonomiska klyftor har deltagandeinitiativ ofta mycket liten påverkan och kan ibland till och med få motsatt effekt (Ibid, s.399). För att studera hur detta deltagande kommer till uttryck i planeringen utgick studien från en trestegslogik. De tre stegen är, politikens och planerarens avsikter samt förväntningar, karaktären hos deltagandeprocesser och till sist den institutionella kopplingen mellan deltagande och den professionella samt politiskt styrda planeringsprocessen (Ibid, s.403). Studien fann att deltagande i svensk samhällsplanering oftast används på ett resultatnriktat sätt, snarare än en form av dialog. Detta beror på att syftet ofta är att i första hand förbättra och effektivisera planeringsprocessen. När kommunen därmed bjuder in invånarna till en dialog, handlar det oftast om att samla in synpunkter för det som redan planerats (Ibid, s.407). Att effektivisera planeringsprocessen i sin tur beror på de politiska intressena som kommer uppifrån (Ibid, s.401). Varav planerarna sedan ska omsätta politikens mål och ambitioner i praktiken. Studien drar slutsatsen att på grund av att Sverige länge setts som ett land med hög tillit och en stark demokrati, gör detta att ett deltagande i planeringen ofta blir mer administrativt och symboliskt, snarare än demokratiskt (Ibid, s.414). Detta framförs bero på att kommunerna inte behöver invånarna för

att lyckas, de kan genomföra sina planer ändå. Om invånarna redan litar starkt på kommunen, finns det liten press på politiker att öppna upp beslutsprocesser. Vidare betonar studien att redan etablerade grupper i civilsamhället, som till exempel hyresgästföreningar eller lokala intresseorganisationer, riskerar att ta över utrymmet i deltagandeprocesser. Dessa grupper har ofta mer resurser och större vana vid att föra dialog med kommunen. Vilket i sin tur gör att nya eller mindre etablerade röster får svårare att höras och synas samt påverka planeringen (Ibid, s. 414).

Studien skildrar hur samhällsplaneringen i nutid organiseras och i vilken utsträckning medborgerligt deltagande ges utrymme i planeringsprocessen. Genom att visa hur deltagande i kommunala beslutsprocesser är nära kopplat till institutionella och professionella strukturer tydliggörs också vilka röster som blir hörda. Det individuella deltagandet kan förstås som nära kopplat till socialtjänstens uppdrag, då de är dessa röster som socialtjänsten förväntas företräda. Samtidigt stärker detta bilden av att socialtjänsten har ett begränsat utrymme i samhällsplaneringen.

I en annan artikel lyfts svårigheten med att implementeringsinitiativ inte upprätthålls inom socialtjänsten och den offentliga sektorn (Åhlfeldt et.al, 2023). Trots att nya arbetssätt införs tenderar organisationer som socialtjänsten att falla tillbaka till gamla arbetsrutiner, vilket benämns som ett "initiativförfall" (Ibid, s.1). Forskarna i denna studie vill därmed med en kvantitativ metod och hållbarhet som teoretiskt ramverk, studera vilka faktorer som är viktigast i just den miljö där implementeringen sker samt vad som påverkar den långsiktiga hållbarheten i dessa implementeringsinitiativ. Inom forskningsområdet finns det en spänning mellan ett "toppstyrt" perspektiv, som fokuserar på planering samt kontroll, och ett mer lokalt förankrat perspektiv som betonar vikten av anpassning, delaktighet och kontinuerlig utveckling (Ibid, s.2). Studien har riktat in sig på att analysera arbetet med IBIC "Individens Behov i Centrum", som är ett av socialtjänstens centrala arbetssätt. Socialtjänsten i Sverige beskrivs som decentraliserad, alltså byggd på en beställar-utförarmodell där flera olika aktörer som privata, kommunala och civila behöver samarbeta (Ibid, s.2). Detta beskrivs skapa en fragmenterad organisation som kan påverka det långsiktiga och hållbara arbetet. Utöver den organisatoriska nivån lyfter studien att hållbarhet påverkas av samhälleliga och institutionella faktorer (Ibid, s.4). Varav samverkan och ett kunskapsutbyte med exempelvis offentliga myndigheter, akademiska och politiska aktörer framhålls som särskilt viktiga. Studien visar att långsiktiga och hållbara arbetsformer inom socialtjänsten kräver både ledningsstöd och

lokal delaktighet för att se till att nya initiativ upprätthålls (Åhlfeldt et.al, 2023, s.11). Där fem faktorer är avgörande för att uppnå detta, en öppen projektstrategi, engagemang från ledning, engagemang från första-linjen chefer, brukares delaktighet och en säker tillgång till resurser (Ibid, s.11).

Trots att studien riktar in sig på socialtjänstens arbete med IBIC, kan detta samtidigt synliggöra socialtjänstens organisatoriska förutsättningar att implementera nya initiativ. Detta är särskilt relevant i relation till ett mer förebyggande arbetssätt och det långsiktiga perspektivet som präglar samhällsplaneringen. Socialtjänstens utmaningar verkar i hög grad formas av spänningen mellan toppstyrning och samtidigt behovet av anpassning och delaktighet. Detta gör det vidare intressant att utforska om dessa två perspektiv kan samspela snarare än utesluta varandra.

4. Teoretiskt ramverk och begrepp

Denna studie har sin övergripande utgångspunkt i organisationsteori. Den traditionella organisationsteorin utgår från att alla organisationer söker efter stabilitet, det vill säga förutsägbarhet och kontinuitet som hjälper organisationen att bestå över tid (Jacobsen, 2019, s.22). Detta kan ges i uttryck som standardiserade arbetssätt och införande av regelverk, som ska öka organisationens interna stabilitet från externa förändringar utifrån, som politiska beslut, ekonomiska begränsningar och lagändringar (Ibid, s.23) Inom detta teoretiska ramverk har den nyinstitutionella teorin valts som den huvudsakliga teorin för studiens analys.

4.1 Nyinstitutionell teori

Organisationsteorin är ett övergripande teoretiskt fält, där en riktning på senare tid utvecklats till den så kallade *nyinstitutionella teorin*, som fördjupar analysen kring hur organisationer formas av institutionella ramar (Jacobsen, 2019, s.75). Eriksson-Zetterquist (2012) menar att nyinstitutionell teori kan hjälpa oss att förstå hur samhällets normer påverkar framförallt demokratiskt styrda organisationer. Teorin kan även hjälpa till att förklara varför byråkratiska normer och förhållningssätt består över tid, även när det går emot beprövad erfarenhet eller

önskvärda ambitioner (Ibid, s.64). Den nyinstitutionella teorin utvecklades av bland annat Meyers och Rowans (1977) som i sin artikel *Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony* lägger grunderna för en ny typ av analys av organisationers utveckling (Refererad ur Eriksson-Zetterquist, 2012 s.64). Utifrån bland annat denna artikel, utvecklades den nyinstitutionella teorin med målet att undvika att vara för beskrivande och abstrakt som den tidigare teorin kritiserats för att vara (Ibid, s.64). Detta medförde ett allt större fokus på hur institutionella strukturer omger organisationer genom regler, normer och rutiner. Den nyinstitutionella teorin intresserar sig även på frågan om varför organisationer tenderar att likna varandra, trots att deras verksamheter drivs i olika kontexter (Ibid, s.65). I relation till socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen, kan den nyinstitutionella teorin hjälpa till att förstå hur legitimitet, normer och institutionella strukturer, formar vad som uppfattas som möjligt och givande i samhällsplaneringsprocessen.

4.1.1 Legitimitet

Ett centralt begrepp för den nyinstitutionella teorin är *legitimitet* som betyder ungefär berättigande eller trovärdighet. Enligt Eriksson-Zetterquist (2012) handlar det om att organisationer strävar efter att uppfattas som legitim utifrån de normer, värderingar och regler som råder i omgivningen (s,104). För att på detta sätt framstå som professionella och pålitliga anpassar sig därmed organisationer ofta till dessa normer och arbetsformer. Detta innebär att de ibland inför policydokument, värdegrunder och rutiner för att visa att de agerar på ett "korrekt" sätt. På så sätt kan de behålla sin status och fortsätta bygga resurser och förtroende. När samhällets värderingar sedan förändras, till exempel kring att satsa på jämställdhet, social hållbarhet eller miljön, behöver organisationer därmed behålla sin legitimitet genom att anpassa sitt språk och sina arbets sätt till de nya värderingarna (Ibid, s.66). Legitimitet handlar dessutom i mindre utsträckning om dess närvaro och i större utsträckning om dess frånvaro. Ofta blir legitimitet synligare i avsaknaden av det än när den finns. Till skillnad från att upprätthålla status och rykte, räcker det med att legitimitet är uppnått, eftersom det är viktigare att undvika negativa resultat än att påvisa goda resultat (Ibid, s.105).

Legitimitet i samhällsplaneringsprocessen är intressant att analysera, eftersom flera perspektiv ska vävas samman, som ekonomiska, juridiska, tekniska och sociala. På detta sätt kan det förstås som att olika aktörer i samhällsplaneringen söker olika typer av legitimitet. I detta sammanhang kan socialtjänsten sträva efter en annan typ av legitimitet än övriga aktörer,

vilket i sin tur kan bidra till en förståelse för hur och i vilken utsträckning socialtjänsten medverkar i samhällsplaneringen.

4.1.2 Frikoppling (decoupling)

Inom den nyinstitutionella teorin används begreppet frikoppling “decoupling”, för att beskriva hur organisationer kan införa formella strukturer, utan att dessa faktiskt förändrar arbetet i organisationen (Eriksson-Zetterquist, 2012, s.65). Detta beskrivs bero på att när organisationer står inför motstridiga eller institutionella krav utifrån, är det förekommande att de inför policydokument, rutiner och mål trots att det praktiska arbetet fortsätter som det tidigare gjort (Ibid, s.69). På detta sätt kan det uppstå ett glapp mellan vad organisationen säger att den gör och vad som faktiskt görs i praktiken. Detta perspektiv används för att förstå varför organisationer utåt sett signalerar en viss struktur men inte alltid följer den i det interna arbetet (Ibid, s.65). Begreppet frikoppling används i denna studie för att förstå varför organisationer kan signalera ett socialt perspektiv i planeringsdokument, utan att detta får genomslag i det interna och faktiska arbetet.

4.1.3 Path-dependency

Path-dependency kan vidare bidra till en förståelse i ett ytterligare steg om varför frikoppling mellan policy och praktik består över tid. Path dependence, tidsmässigt samband på svenska, är ett förekommande begrepp inom organisationsteori och kan analysera hur tidigare organisatoriska beslut och arbetssätt kan påverka nuvarande praktik inom organisationer (Jacobsen, 2019, s.129). I relation till den nyinstitutionella teorin som tar fasta på nuvarande strukturer och normer, bidrar path-dependence med ett historiskt perspektiv. Där tidigare organisatoriska val skapar ramar för nuvarande förändringsarbete, vilket innebär att vi också behöver fundera över tidigare förändringar visar sig påverka i hög grad hur kommande förändringar kommer att se ut (Ibid). En återkommande rekommendation i dessa förändringsprocesser är att uppvisa snabba resultat, detta för att det kan fungera som ett bevis på att förändringen är givande och vidare öka intresset för att fortsätta förändras i den riktning (Ibid, s.130). I relation till socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen kan detta väcka frågan om den begränsade utvecklingen beror på avsaknaden av tidigare initiativ att få med socialtjänsten i planeringsprocessen, eller avsaknaden av snabba påvisbara resultat.

4.1.4 Hierarkier

Inom den nyinstitutionella teorin kan *hierarkier* förstås som en del av struktureringen av organisationsfältet. Begreppet fält används inom teorin för att beskriva de aktörer och organisationer som verkar inom samma område, vilka påverkar varandra genom gemensamma arbetssätt samt normer (Eriksson-Zetterquist, 2012, s.73). DiMaggio och Powell beskriver denna process som en institutionell strukturering inom fältet där makt och inflytande fördelas (Ibid). På detta sätt när aktörer får större inflytande över olika beslutsprocesser, uppstår det hierarkier inom fältet, där vissa aktörer får större inflytande medan andra får mindre (Ibid, s.75). Jacobsen (2019) presenterar ett intressant inslag om hierarkier i samband med organisationsförändringar, där organisationers tillväxt och ökade omfattning tenderar att leda till mer omfattande hierarkiska strukturer (s.35). Detta kan vidare leda till ett behov av att delegera ut ansvar till självständiga enheter, där arbetsuppgifterna sedan särskiljs och separeras till olika funktioner. I relation till denna studie kan samhällsplaneringen ses som ett organisationsfält med egna interna hierarkier där olika aktörer ges olika stort inflytande i planeringsprocessen. Dessa hierarkier kan vidare ses som ett resultat av hur organisationsfältet har utvecklats över tid snarare än enbart formella strukturer inom organisationen (Ibid).

5. Metod och metodologiska överväganden

5.1 Förförståelse

Under min tid på socionomprogrammet har det strukturella sociala arbetet varit något som särskilt intresserat mig. På ett eller annat sätt har fokus för mina studier alltid dragits mot kopplingen mellan individcentrerade fenomen och samhällsliga strukturer. Ett ämne som tidigt fångade mitt intresse var just samhällsplanering. Jag visste inte i stunden om hur socialarbetare kunde arbeta med det, men det fastnade. Under min praktik som enhetschef mötte jag flera yrkesroller, där särskilt planeringsledarens roll väckte mitt intresse genom sitt helperspektiv. När den nya socialtjänstlagen kom lade jag märke till att frågan om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen återigen lyfts. När jag började fördjupa mig i ämnet insåg jag dock att det verkar ha skett relativt lite utveckling. Enligt min uppfattning framstår mycket av det som skrivs som välformulerade mål, men som i praktiken är svåra att förverkliga, särskilt med tanke på att socialarbetare ofta verkar arbeta nära klienter och fokusera på individinriktade insatser. Vidare i mitt sökande efter tidigare studier har det varit begränsat med kvalitativa metoder när man undersökt strukturella fenomen som samhällsplanering. Därmed ville jag bidra med ett nytt perspektiv och genom en kvalitativ ansats föra in det sociala arbetets dimension i frågan.

Informellt samtal med yrkesverksam inom socialtjänsten

Under rekryteringen av intervjupersoner hade jag ett informellt samtal med en socialsekreterare. Samtalet ingår inte i det formella datamaterialet men bidrog till min förståelse av fältet, gällande hur den utförande socialtjänstens kontakt med samhällsplanering ofta upplevs som begränsad.

5.2 Val av metod - fördelar och begränsningar

En kvalitativ metod användes för att undersöka studiens forskningsfrågor, med fokus på hur socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen tar sig i uttryck i praktiken. Enligt Braun och Clarke (2013) bör kvalitativ forskning sträva efter rik data som ger forskaren en djupare förståelse av ämnet, istället för en ytlig (s.33). Semistrukturerade intervjuer användes i denna

studie för att samla in empiri och skapa en djupare förståelse för ämnet i relation till forskningsfrågan. Semistrukturerade intervjuer ger möjlighet att öppna upp för djupa diskussioner, samtidigt som strukturen vägleder intervjuens riktning (Bryman, 2015, s.565). Intervjuguiden bestod av förutbestämda teman och frågor för att se till att relevanta områden täcks, men samtidigt lämna utrymme för följdfrågor och fria reflektioner. Detta gör det möjligt för intervjupersonerna att utveckla sina resonemang och lyfta fram nya aspekter som inte var förutbestämda (Ibid, s.565). Denna metod ansågs även vara relevant för att täcka de kunskapsluckor som finns inom området.

Fördelarna med en kvalitativ metod

Med en kvalitativ metod fanns det möjlighet att bemöta det mellanmännsliga, bortsett från de strukturer och policys som ämnet annars domineras av. Metoden möjliggjorde djupgående samtal om tankar och föreställningar kring socialtjänstens roll och medverkan i samhällsplaneringen. De semistrukturerade intervjuerna visade sig vara användbara då intervjupersonerna hade olika roller och organisatoriska positioner, vilket krävde en flexibel anpassning utifrån vem som intervjuades, samtidigt som intervjuerna hade strukturen för att hålla sig till studiens ämne. Under intervjuerna uppstod flera sidospår, vilket innebar att kompletterande och spontana frågor ställdes utanför den ursprungliga intervjuguiden.

Begränsningarna med en kvalitativ metod

Begränsningarna med en kvalitativ metod är att resultaten inte kan generaliseras till hela samhällsplaneringsarbetet, som till alla kommuner eller organisatoriska sammanhang. Intervjuerna speglar även enbart de individuella respondenternas erfarenheter av att förstå socialtjänstens och det sociala perspektivets roll i planeringen, snarare än hur planeringsprocesser går till generellt. Resultatet påverkas av respondenternas olika professionella positioner och individuella tolkningar och med tanke på att det var spridda yrkesroller i urvalet, kan detta försvåra att representera socialtjänstens roll i samhällsplaneringen på ett övergripande sett. Dessutom i relation till det forskningsfält som samhällsplanering ofta bedrivs i, har kvantitativa metoder länge dominerat, särskilt i form av teknokratiska verktyg. På så sätt kan detta försvåra möjligheten att nå resultat som uppfattas som användbara inom dessa sammanhang.

5.3 Urvalsprocess

Urvalet i denna studie har utgått från ett målstyrt urval, där deltagarna valts ut utifrån deras relevans för studiens forskningsfråga. Ett målstyrt urval innebär att forskaren medvetet väljer ut deltagare som bedöms vara mest relevanta för att besvara studiens forskningsfrågor, snarare än att välja dem slumpmässigt (Bryman, 2018, s.496). Vidare användes ett kriteriestyrt urval, där deltagarna skulle ha arbetat eller arbeta med sociala perspektiv i planeringsprocesser på en övergripande nivå, exempelvis inom stadsutveckling, samhällsplanering eller liknande strategiska uppdrag i kommunen (Ibid, s.497). För att bredda perspektivet utöver de kommunala processerna inkluderades även en deltagare som arbetar med samhällsplanering på regional nivå. Detta val motiverades av att flera deltagare under forskningsprocessen hänvisade till styrning på politisk och regional nivå.

För att hitta relevanta intervjupersoner och på grund av avsaknad av relevanta kontakter inom forskningsområdet hittades relevanta intervjupersoner genom grindvakter. En grindvakt är en person som har tillgång till, eller kan förmedla kontakt med, de personer forskaren vill nå (Bryman, 2018, s.190). Först kontaktades en professor inom ett närliggande ämnesområde och därefter fick jag ett antal mejladresser till potentiella respondenter. Jag kontaktade dem samt fick ytterligare förslag från min handledare. Processen var utmanande till en början, då flera antingen inte svarade eller hänvisade vidare till andra personer som bedömdes mer relevanta. Ungefär hälften av urvalet tillkom genom denna kedja av kontakter. Medan resterande hittades genom egna sökningar efter yrkesroller och arbetsplatser inom samhällsplanering och stadsutveckling i socialförvaltningen, både i större och mindre kommuner. Därefter gjordes flertal försök i att kontakta socialsekreterare inom samtliga kommuner, men med en låg svarsfrekvens. En socialsekreterare svarade och vi hade ett kort samtal om hennes möjliga deltagande, men det visade sig att hennes arbetsuppgifter inte var relevanta för att kunna besvara denna studies forskningsfråga. Slutligen gick denna studie i en annan riktning där syftet blev att fånga olika aktörers perspektiv på de sociala dimensionerna inom samhällsplaneringen, med särskilt fokus på socialtjänstens roll och hur socialtjänsten som aktör uppfattas och hur de sociala perspektiven tillgodoses i planeringssammanhang.

5.4 Urvalet

Urvalet består av sex stycken yrkesverksamma personer varav en person arbetar på regional nivå, en i en annan mindre kommun och resterande fyra i en större kommun. Urvalet är målstyrt och syftar till att fånga olika professionellas perspektiv som är relevant till studiens syfte. Två av respondenterna består av samhällsplanerare som arbetar med sociala perspektiv på kommunal respektive regional nivå. Därtill en utvecklingsledare inom stadsutveckling, en utvecklingsledare med fokus på sociala perspektiv, en samordnare som arbetar med långsiktig områdesutveckling och slutligen en enhetschef för en utförande verksamhet av socialtjänsten i en kranskommun. Samhällsplanerarna har i intervjuerna främst bidragit med ett samhällsplaneringsperspektiv med fokus på planeringsprocesser, integrering och styrning av sociala perspektiv i fysisk planering. Samordnaren har även bidragit med ett perspektiv närmre planeringsprocessen och stadsutveckling samt med insikter i sin bakgrund med socialt arbete. Utvecklingsledarna och enhetschefen har vidare en närmare koppling till socialt arbete och arbetar inom eller som utförande del av socialförvaltningen.

Genom att inkludera både strategiska och utförande roller samt olika organisatoriska nivåer kan detta ge en bredare förståelse för hur socialtjänsten samt sociala perspektiv integreras i samhällsplaneringsprocesser. Urvalet har medvetet begränsats för att ligga i linje med studiens kvalitativa ansats, där fokus ligger på fördjupad förståelse snarare än bredd. Inkluderingen av yrkesverksamma på regional nivå samt i en annan kommun har gjorts i syfte att synliggöra studiens tema ur ett både bredare organisatoriskt och geografiskt perspektiv. Ytterligare respondenter med tydligare representation från regional nivå respektive kranskommun hade dock kunnat bidra med ett intressant jämförande perspektiv. Samtidigt bedömdes detta riskera att förskjuta studien mot en mer komparativ ansats, vilket inte är studiens syfte.

5.5 Genomförande och bearbetning av empirin

Datainsamlingen bestod av sex semistrukturerade intervjuer. Fyra av intervjuerna genomfördes på distans via Microsoft Teams och två genomfördes på deltagarnas arbetsplatser. Intervjuerna varade mellan 30 och 50 minuter. Under intervjuerna fördes korta anteckningar med reflektioner och punkter att återkomma till under samtalets gång. Efter varje

intervju antecknades även egna reflektioner kring hur samtalet hade genomförts samt vilka utsagor och samtalsämnen som stod ut.

Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av en mobiltelefon och ljudfilerna överfördes därefter till dator för transkribering. Transkriberingen genomfördes i Microsoft Word, och med hjälp av Microsofts transkriberingsfunktion gick material vidare till skrift. Eftersom transkriberingen inte genomfördes helt manuellt kontrollerades samtliga transkriptioner i efterhand genom att jämföra texten med ljudfilerna, i syfte att säkerställa att det transkriberade materialet stämmer överens med det inspelade innehållet. I nästa steg bearbetades materialet för att öka förståelsen och tydligheten i empirin. Detta gjordes genom att sammanfatta vissa meningar genom meningskoncentrering, där längre utsagor blev till mer kärnfulla meningar (Olsson & Sörensen, 2021, s.132). Därefter för att underlätta läsbarheten gjordes mindres språkliga korrigeringar, som att ta bort upprepningar och rätta språkliga brister. Bearbetningen gjordes med försiktighet och med hänsyn till att inte tillskriva andra formuleringar än de respondenterna uttryckte.

5.6 Analysmetod

Studien har använt sig av en kvalitativ dataanalys som genomfördes utifrån Brymans sex steg för en tematisk analys (Bryman, 2018, s.707). Inledningsvis fokuserade analysen på att bekanta sig med materialet, den transkriberade texten lästes först utan att skriva ned koder i syfte att bekanta sig med vad som kom fram under intervjuerna. Sedan i nästa steg, gick analysen till att skapa initiala koder, genom att aktivt leta efter intressanta fynd. Därefter sorterades koderna in i preliminära teman, för att sedan underlätta struktureringen av det insamlade materialet. De preliminära temana kunde vara exempelvis repetitioner, lokala uttryck eller likheter och skillnader kring hur intervjupersonerna diskuterade olika ämnen (Ibid, 705). Vidare granskades och bearbetades koderna till övergripande teman, där flera närliggande koder kunde slås samman till bredare kategorier eller teman. Under detta steg fördes även analytiska memos, eller reflektioner, kring varför vissa koder grupperades och blev till övergripande teman (Ibid, s.702). De koder som inte valdes vidare till att bli övergripande teman, fick även en notering i syfte att se hur temana formades och avgränsades. Därefter togs ett flertal underteman fram under samtliga övergripande tema, som sedan döptes till rubriker efter respektive undertemas innehåll. De temana som slutligen identifierades

valdes utifrån dess relevans till studiens syfte och frågeställningar, där socialtjänstens roll var central. Ett annat framträdande tema rörde situationer där socialtjänsten inte hade en central position. Ytterligare teman identifierades genom återkommande och repeterade mönster i materialet, men också i skillnader i hur intervjupersonerna diskuterade kring likande frågor. En tematisk analys passar sig särskilt bra för kvalitativa studier genom dess möjliggörande av en djupare ingång och förståelse av respondenternas upplevelser (Ibid, s.702).

5.7 Studiens tillförlitlighet

Eftersom denna studie bygger på en kvalitativ metod aktualiseras frågan om hur kvalitet och trovärdighet i forskningen ska bedömas. Enligt Bryman (2018, s.467) är de två grundläggande kriterier för bedömning av en kvalitativ studie *tillförlitlighet* och *äkthet*. Tillförlitligheten består av de fyra delkriterierna, trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och objektivitet (Ibid).

Trovärdighet som Guba och Lincoln presenterar handlar om studiens resultat och om dess tolkningar överensstämmer med verkligheten (Ibid). I denna studie har en tematisk analys gjorts där det skriftliga materialet har korrigerats för att undvika upprepaning och öka läsbarheten. Under denna analysprocess har det kontinuerligt förts kritiska reflektioner kring mina egna tolkningar och skilts från respondenternas utsagor, för att på ett korrekt och trovärdigt sätt återge deras perspektiv.

Överförbarhet handlar vidare om resultatet kan användas eller appliceras i andra sammanhang än det studien studerat (Ibid). Eftersom denna studie har haft som ambition att fånga samhällsplaneringen som ett tvärsektoriellt område och urvalet har bestått av flera olika yrkesroller inom ett brett organisatoriskt fält, kan möjligheten att överföra resultatet till andra sammanhang bli begränsat. Samtidigt för att öka överförbarheten har denna studie ämnat för att tydligt presentera urvalet, kontexten och genomförandet av datainsamlingen.

Pålitlighet i denna studie förutsätter ett granskande synsätt, även kallat auditing (Ibid s.468). Detta innebär att samtliga steg i denna forskningsprocess har dokumenterats på ett transparent sett, som anteckningar, forskningsfrågorna, urval, transkriptioner och analytiska beslut. Detta finns tillgängligt för handledaren av uppsatsen samt vid behov av vidare granskning, i syfte att stärka studiens pålitlighet. Vidare har studien i slutskedet av uppsatsarbetet genomgått en granskning av andra studenter vid ett opponeringsseminarium. Slutligen har denna studie ämnat för att vara så *objektiv* som möjligt. Eftersom denna studie genomförts självständigt, har

det varit särskilt viktigt att ständigt reflektera över objektiviteten under uppsatsarbetets gång. Förståelsen har därför redovisats så utförligt och transparent som möjligt för att möjliggöra en högre objektivitet.

5.8 Forskningsetiska överväganden

Studien har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (2002, s.5). Informationskravet tillgodosågs genom att informera samtliga intervjudeltagare i ett informationsbrev som presenterade studiens syfte, forskningsfråga och metod. Intervjupersonerna informerades även om att de kommer intervjuas utifrån en kvalitativ metod med öppna frågor, samt att intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas. Vidare fick de information om en uppskattad tidsperiod för intervjuerna, samt när och hur de skulle genomföras. Samtyckeskravet säkerställdes genom att tydliggöra att deltagandet i studien är helt frivilligt. Samtliga intervjupersoner informerades om att de när som helst kan avbryta eller dra tillbaka sitt samtycke. Innan intervjuerna startade inhämtades samtycke genom en samtyckesblankett, samt ett muntligt samtycke vid inspelning av intervjuerna.

Konfidentialitetskravet beaktades vidare genom att allt material anonymiserades, varken namn, specifika arbetsplatser eller andra uppgifter som kan direkt identifieras med de individuella deltagarna har presenterats i studien. I resultatet har istället intervjudeltagarna tilldelats kodnamn och det empiriska materialet som samlats in har enbart varit tillgänglig för författaren. Det har vidare gjorts noggranna överväganden kring hur empirin och resultatet presenteras, i syfte att undvika att röja respondenternas arbetsplatser. Yrkesfältet som denna studie riktar in sig på är ganska smalt, vilket innebär en ökad risk för att kollegor eller andra yrkesverksamma skulle kunna identifiera intervjupersonerna. Därmed har citaten valts med omsorg för att skydda deras identitet och resultatet har utformats på en övergripande nivå för att säkerställa konfidentialiteten. Slutligen har nyttjandekravet beaktats genom att det material som samlats in har enbart använts för forskningens ändamål. Intervjumaterialet kommer inte att användas för andra ändamål, efter att uppsatsen är färdig och rättad kommer allt inspelat respektive transkriberat material att raderas.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras resultatet genom fyra övergripande teman. I det inledande temat kommer *olika förståelser av socialtjänsten i samhällsplaneringen* att synliggöras. Dessa uppfattningar ansågs viktiga att presentera först, då de förutsätter för vidare resonemang och tolkning hos respondenterna i efterkommande teman. Vidare presenteras *Socialtjänstens kunskap om lokala behov, Det tidiga skedet i planeringen: samverkan, tid och inflytande* och till sist *Strukturella villkor för att integrera sociala perspektiv*.

6.1 Olika förståelser av socialtjänsten i samhällsplaneringen

Ett återkommande tema i intervjumaterialet är att respondenterna gör en åtskillnad mellan socialtjänsten och socialförvaltningen. Där uppdelning rör huruvida socialtjänsten förstås som den utförande verksamheten som möter brukare, eller som den bredare organisationen socialförvaltningen. Flera av intervjupersonerna utgår från socialtjänsten som den utförande och praktiska verksamheten som uppstår i mötet med brukare.

En av respondenterna reflekterade över socialtjänstens erfarenheter från det vardagliga klientarbetet i relation till den nya socialtjänstlagen på följande sätt.

Jag tror angående den rena socialtjänsten för det är så jag tolkar den nya lagen. Alltså att det är socialtjänstens erfarenheter och då är det ju liksom i mötet med brukare. (Respondent 3)

I detta citat särskiljer respondenten socialtjänsten genom den “rena socialtjänsten”, vilket tyder på att socialtjänsten kan tolkas på ett annat sätt än i mötet med brukare. Att socialtjänsten särskiljs och ges denna benämning kan förstås som ett uttryck för att respondenten i sitt arbete främst möter andra delar av socialtjänsten än den utförande verksamheten.

En respondent särskiljer vidare socialtjänsten från socialförvaltningen genom olika arbetssätt hen arbetar med sociala perspektiv på följande sätt.

Det är hur vi arbetar inom socialförvaltningen och sedan har vi ett annat spår då hur vi arbetar mot individ och familjeomsorgen som då är socialtjänsten. (Respondent 6)

Samtidigt placerade en respondent socialtjänsten som både en del av förvaltningen och den utförande verksamheten, där kontakten med den brukarnära verksamheten hanteras av hans kolleger på detta sätt.

Vi sitter ju med i olika detaljplaner tillsammans, men sen har jag en annan kollega som jobbar lite mer närmre mot socialtjänsten, alltså den utförande socialtjänsten. (Respondent 1)

Citatet beskriver samtidigt att socialtjänsten är med i planeringsprocessen som vid detaljplaner och å ena sidan att det finns andra funktioner som arbetar närmre dem. Detta kan skildra ett exempel på legitimitet, varav det blir svårt att tillskriva socialtjänsten en trovärdig och legitim roll i dessa sammanhang när det i själva verket inte är den utförande delen av socialtjänsten som medverkar i detta fall. Detta blir särskilt viktigt att beakta i vidare steg i analysen.

Empirin visar, som från citat 1 och 2, att socialtjänsten definieras utifrån att det är en aktör som arbetar genom vardaglig kontakt med brukare. Samtliga respondenter i studien definierade även socialtjänsten på liknande sätt. Sammantaget visar alltså detta att socialtjänsten kopplas till den utförande verksamheten med brukarnära kunskap. Denna definition av socialtjänsten kan förstås ur ett *legitimitetsperspektiv*, varav den "rena socialtjänsten" och "individ och familjeomsorgen" blir en benämning på hur det stämmer överens med vad som är den trovärdiga socialtjänsten, enligt deras organisatoriska perspektiv. Samtidigt urskiljer sig sista respondentens svar, från att definiera socialtjänsten som både en del av ledningsstrukturen, som är socialförvaltningen, och som den utförande verksamheten socialtjänsten. Ur ett nyinstitutionellt perspektiv kan denna dubbelhet förstås som ett uttryck för organisatoriska normer och förhållningssätt (Eriksson- Zetterquist, 2012). Där normen i organisationen som respondenten befinner sig i kan påverka hur socialtjänsten definieras, både utifrån socialförvaltningen som företräder socialtjänsten och den utförande verksamheten socialtjänsten.

6.2 Socialtjänstens kunskap om lokala behov, från praktik till analysverktyg

6.2.1 Socialtjänstens kunskap om lokala behov

När flertalet av intervjupersonerna resonerar kring socialtjänstens utförande roll i samhällsplaneringen, lyfter dem fram den lokala kunskapen som både värdefull och unik. Samtidigt som socialtjänstens kännedom om lokala behov, vardagsliv och utsatta gruppers levnadssituation beskrivs som en viktig resurs i planeringsprocessen. Flera intervjupersoner lyfter även att denna kunskap ger insikter som andra aktörer i samhällsplaneringen inte har tillgång till på samma sätt och som annars riskerar att förbises.

Denna kunskap beskrivs av en respondent på följande sätt, om värdet kring lokala områden och hur socialtjänstens utförande verksamhet bidrar med nya perspektiv.

Att den här typen av platser har ett väldigt stort värde och att det finns ett behov av fler liknande platser i dessa områden. Det är en sådan kunskap som är jätteviktig och som vi inte hade fått till oss annars. (Respondent 6)

Respondenten lyfter att kunskapen som yrkesverksamma inom socialtjänsten bär på annars riskerar att inte synliggöras i processen, vilket kan tolkas som att de besitter en svåråtkomlig men viktig kunskap som alla inte bär.

En annan respondent lyfter vidare ett exempel på hur socialtjänsten på ledningsnivå kan bidra med kunskap om hur lokala platser och områden nyttjas i ett lokalt bostadsområde på detta sätt:

De kommer till tals och lyfter viktiga perspektiv, till exempel kring hur lokala platser används, som exempelvis mötesplatser för ungdomar

eller om det finns en skola i närheten. Frågan är då om man kommer till tals för sent. (Respondent 1)

I citatet lyfter även respondenten vilka andra funktioner som finns i området och vilken betydelse dessa har för exempelvis barn och unga. Samtidigt uttrycker respondenten en osäkerhet kring när dessa perspektiv får utrymme i processen genom att reflektera kring när de kommer till tals.

En annan respondent beskriver å ena sidan socialtjänsten som en viktig men relativt liten aktör i samhällsplaneringen. Här betonas särskilt socialtjänstens roll i den utförande verksamheten, som företrädare för målgrupper som har begränsade möjligheter att själva föra sin talan, exempelvis personer i utsatthet eller behov av särskilt stöd i kommunen. Respondenten beskriver det enligt följande:

Våra målgrupper är relativt små jämfört med många andra grupper som samhällsplaneringen ska tillgodose. Samtidigt är det grupper som sällan har möjlighet att föra sin egen talan (...). Därför ser jag socialtjänstens roll som viktig, eftersom vi kan bidra med det perspektivet. Jag tänker att vi är en viktig men liten spelare.

(Respondent 4)

Sammantaget visar empirin att socialtjänstens kunskap om lokala behov uppskattas som värdefull och att denna kunskap framförallt kommer i uttryck i mötet med människor. Som framgick ur empirin besitter socialtjänsten en kunskap som annars riskerar att förbises eller komma till tals för sent. Thurbers et.al (2021) studie framhåller även att det sociala arbetets teoretiska och praktiska bidrag som kunskap om lokala sociala konsekvenser riskerar att förbises i liknande sammanhang. Det sociala arbetet tycks därmed vara starkt kopplat till det individnära arbetet, men inte lika starkt till den övergripande samhällsplaneringens arbete. Detta kan förstås som att socialtjänsten, särskilt i frågor som rör ett individnära perspektiv, besitter både kunskap och *legitimitet* i det sammanhanget.

Samtidigt framgår det i sista citatet att samhällsplaneringen har andra frågor och större målgrupper att förhålla sig till. Detta ligger i linje med det Berglund-Snodgrass et.al (2020) framför inom bostadsförsörjningsplaneringen, där sociala perspektiv ges mindre utrymme än

andra perspektiv som de tekniska och ekonomiska. Detta belyses även i det andra citatet, där respondenten reflekterar kring hur och när socialtjänstens kunskap om lokala områden tar plats. Utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv på legitimitet, kan detta förstås som att socialtjänstens kunskap tillskrivs en annan typ av legitimitet än det som har företräde i samhällsplaneringsprocessen. Detta genom att kunskapen inte tycks få ett tydligt genomslag i frågan. I sin tur kan det relateras till hur *hierarkier* uppstår inom organisationsfält och vilka intressen som vägs in i planeringen varav andra aktörer har fått ett större inflytande än socialtjänsten (Jacobsen, 2019).

6.2.2 SKA som symbol för socialtjänstens perspektiv

När intervjupersonerna skulle beskriva på vilket sätt socialtjänstens perspektiv kommer till uttryck i planeringsprocessen var det ofta i samband med arbetet kring sociala konsekvensanalyser (SKA) som lyftes fram.

En respondent som arbetar med utvecklingsrelaterade frågor inom planeringsområdet, uttryckte att SKA skapar ett forum för socialtjänstens kunskap och erfarenheter att synliggöras i ett planeringssammanhang på följande sätt:

Jag tänker när vi sitter med sociala konsekvensanalyser, då tycker jag nog att man lyssnar mer på socialtjänstens företrädare (...). Det finns generellt ett relativt stort utrymme att lyfta sociala frågor, även om detta kan variera beroende på vilket område planeringen gäller.

(Respondent 1)

Respondenten använder uttrycket “socialtjänstens företrädare”, vilket kan tolkas som att det inte är den utförande, brukarnära verksamheten som avses. Detta kan vidare indikera på en frikoppling i arbetet med SKA, där frikopplingen uppstår mellan socialtjänstens utförande verksamhet och deras representatörer. Respondenten ger samtidigt ett uttryck för att det sociala perspektivet inte ges ett likvärdigt utrymme i alla sammanhang och att omfattningen styrs av både situation och område.

En annan respondent, som arbetar närmre samhällsplaneringsprocessen, beskriver samtidigt en tydligare fränkoppling i mötet med socialtjänsten och presenterar istället andra arbetsfält som är med i processen på följande sätt.

Det är där som vi framförallt använder ett verktyg som kallas sociala konsekvensanalyser (...). Sen kommer man också i kontakt med personer som jobbar med trygghetsfrämjande och brottsförebyggande eller folkhälsa, men inte så mycket liksom ren socialtjänst. (Respondent 3)

Detta citat skildrar att i arbetet med SKA finns det flera olika kompetenser och yrkesroller, medan socialtjänsten inte verkar ha en tydlig position.

Vidare beskriver samtidigt en annan respondent, från den utförande verksamheten, att de befinner sig i ett skede där deras funktion nu börjat att delta aktivt i forum som rör bostad- eller samhällsplanering.

(...) där man har planerat att vi ska utveckla bostäder och då kommer vi vara med i en workshop där vi deltar för att göra en social konsekvensanalys och en barnkonsekvensanalys av ett detaljplanförslag. Men det är ganska nytt, att vi deltar, alltså att jag i min funktion deltar i de frågorna. (Respondent 4)

I det stora hela finns det både positiva och mer återhållsamma beskrivningar av socialtjänstens medverkan, där SKA i vissa fall lyfts som ett forum för socialtjänstens röst att bli hörd. Med tanke på att det finns en medvetenhet om att det inte alltid sett ut på detta sätt som framgår ur Respondents 4 citat, kan det ökade utrymmet för socialtjänsten skildra hur deras perspektiv annars får mindre plats i planeringsprocessen inom andra verksamheter eller organisationer. Detta kan vidare belysa en *hierarkisk* struktur och variation i vilka aktörer som har mindre samt mer inflytande. Som ur citatet från Respondenten 3, som arbetar med samhällsplanering, tydliggörs att den utförande verksamheten av socialtjänsten inte är med i diskussioner om sociala konsekvenser. I stället framförs andra aktörer som arbetar med exempelvis

brottsförebyggande och trygghetsfrämjande övergripande arbete. Utifrån ett hierarkiskt perspektiv kan detta förstås som att samhällsplaneringen, som organisationsfält, styrs av andra aktörer än socialtjänsten.

Samtidigt framkommer det att socialtjänsten eller företrädare för socialtjänsten ges möjligheten att delta i workshops kopplade till sociala- samt barnkonsekvensanalyser. Detta arbete framstår dock som spritt och ostrukturerat genom att respondenterna uppger ha olika erfarenheter kring om socialtjänsten är medverkande eller inte vid dessa möten. I likhet med det Stjernborg (2023) framför, tyder detta på utmaningar i hur användningen av sociala konsekvensanalyser är splittrat och svårigheten med att involvera berörda lokala aktörer. Dessutom utifrån ett *path dependency-perspektiv*, kan detta belysa att användningen av sociala konsekvensanalyser länge präglats av aktörer med fokus på planering och stadsutveckling, medan socialtjänsten i liten utsträckning har använt detta verktyg. Empirin skildrar alltså en erfarenhet av att arbeta med sociala konsekvensanalyser där ett visst arbetssätt etablerats och reproducerats över tid. Detta i sin tur kan tolkas som att de sociala perspektiven hanteras och inhämtas ofta utan samtal med socialtjänsten.

6.3 Det tidiga skedet i planeringen: samverkan, tid och inflytande

6.3.1 Vikten av det tidiga skedet

Samtliga intervjupersoner beskriver samhällsplaneringen som en tvärsektoriell och långsiktig process, och betonar vikten av att sociala perspektiv måste in tidigt för att undvika brister längre fram i processen. Det framkommer även att en ökad medvetenhet om behovet av samverkan mellan aktörer i planeringsarbetet skulle möjliggöra och underlätta det tidiga planeringsskedet.

En respondent beskriver samhällsplanering genom att betona ett strategiskt och långsiktigt perspektiv, varav det sociala perspektivet behövs integreras särskilt i de tidiga skedena på följande vis:

Samhällsplanering handlar om att arbeta strategiskt och långsiktigt för att skapa hållbara och inkluderande miljöer där människor vill leva

och trivas. Det innebär att ta hänsyn till sociala perspektiv redan i de tidiga skedena, innan något är ritat eller beslutat. (Respondent 3)

Detta citat belyser frånvaron av sociala perspektiv under det tidiga skedet i planeringen, vilket kan tyda på att det finns andra prioriteringar i perspektiv som sedan formar vad som blir bestämt och ritat.

En annan respondent betonar vikten av att sociala perspektiv inkluderas tidigt i planeringsprocessen, samtidigt som behovet av samverkan lyfts fram som särskilt viktigt i detta:

Det är viktigt att få med det väldigt tidigt i planeringen, men det krävs ju att man samarbetar över alla dessa funktioner och olika verksamheter och framförallt för socialförvaltningarna. (Respondent 1)

Detta citat skildrar en möjlighet med att få in de sociala perspektiven i planeringsprocessen, men samtidigt en utmaning med att samverkan mellan alla funktioner behöver vara eniga om vad som ska med tidigt i planeringen.

Vidare beskriver en annan respondent svårigheterna med att få in sociala perspektiv tidigt i planeringen, som en fråga om redan bestämda styrningsformer och invanda arbetssätt i planeringen på detta sätt.

Jag tror att det behövs tidigare styrning, från politiskt håll också. Och sen är det en kulturfråga. Vi har ju jobbat med ekonomi i alla år, och den är helt integrerad i planeringen. Den är verkligen en självklar del av hela planeringssystemet. (Respondent 5)

Detta citat skildrar hur vissa perspektiv, så som ekonomiska överväganden, redan är starkt etablerade och integrerade i planeringens tidiga skede, medan det sociala perspektivet saknar en liknande position. Att respondenten använder uttrycket "det är en kulturfråga", kan tyda på den arbetskultur och det arbetssätt som finns inom respondentens verksamhet.

I empirin framkommer en tydlig och återkommande betoning på betydelsen av det tidiga skedet, både bland respondenter på kommunal och regional nivå. Det tidiga skedet framställs

som avgörande för huruvida det sociala perspektivet får genomslag i planeringen eller om det i stället tillförs i efterhand när planeringen redan utformats. Hertting och Hellqvist (2025) lyfter en liknande situation, när invånare ska delta i den fysiska planeringen, varav de bjuds in till dialogen för att lämna synpunkter på det som redan planerats i stället för att vara med i den faktiska planeringen. Detta kan skildra det empirin visar, varav det sociala perspektivet och dess aktörer inte verkar ha en etablerad position i det tidiga skedet av planeringen.

Ur ett *legitimitetsperspektiv* kan detta belysa hur det sociala perspektivet delvis tillskrivs som legitimt men att möjligheten att kunna få genomslag i planeringen är beroende av om de involveras tidigt i processen. Att det sociala perspektivet ska vara med tidigt i planeringen, enligt första citatets definition av samhällsplanering, kan tyda på det mål eller policy som ska följas vid planeringsprocessen. Samtidigt när det framkommer ur empirin att det finns svårigheter med att integrera det sociala perspektivet i lika stark och tidig utsträckning som det ekonomiska perspektivet, kan detta belysa en *frikoppling*. Utåt sett ska alltså samhällsplaneringen utgå från både sociala och ekonomiska mål, men i det interna arbetet är det ekonomin som verkar forma ramen för när det sociala perspektivet får ta plats. Detta aktualiserar vidare frågan om socialtjänstens roll i planeringens skede, om aktörer som ska framföra sociala perspektiv tidigt har ett begränsat utrymme och i vilket skede socialtjänsten då kan få vara med i denna process.

6.3.2 Indirekt roll i planeringsprocessen

När respondenterna diskuterade socialtjänstens roll i samhällsplaneringen försköts fokuset mot det konkreta planeringsarbetet och om hur planeringsprocessen överväganden går till. Här framkom det av flertalet intervjupersoner att socialtjänstens perspektiv i stor utsträckning förmedlas indirekt, där de sociala aktörerna inte alltid deltar direkt i planeringsprocessen, utan i stället bidrar genom att samla in lokal kunskap som används i senare faser.

En respondent tydliggjorde socialtjänstens roll i planeringsprocessen på följande sätt.

De deltar inte själva i planeringsprocessen, utan deras roll består i att samla in lokal kunskap som sedan kan föras vidare in i processen. Denna kunskap kan vara relevant i flera olika skeden, både i tidiga

planeringsfaser och under samråd i detaljplaneprocessen.

(Respondent 6)

Denna kunskap beskrivs som potentiellt relevant till flera skeden, som dels i samrådsskedet i detaljplaneprocessen. Samtidigt framstår överföringen av denna kunskap inte riktigt etablerad i planeringsprocessen, genom att respondenten uttrycker att kunskapen "kan vara relevant" snarare än att "den är relevant".

Respondenten presenterar vidare ett aktuellt arbete för att skapa broar mellan socialtjänsten och samhällsplaneringen. Där det framkom en osäkerhet kring hur socialtjänsten uppfattar sin roll i planeringen på detta sätt.

Vi har testat oss satt fram med lite möten och workshops med medarbetare på socialtjänsten, kring vad de sitter på för kunskaper som är värdefullt att föra in i samhällsplaneringen eller stadsplaneringen och hur man kan få fram den kunskapen. Det är ju inte helt naturligt för dem att tänka att "vi har kunskap om det här".

(Respondent 6).

Från en annan respondent, som representerade ett regionalt perspektiv, framgår det vidare oklarheter kring vad socialtjänsten skulle kunna göra i samhällsplaneringen. Socialtjänsten framgick inte alls vara med vare sig diskussionen eller i det regionala arbetet med sociala perspektiv i planeringsprocessen på detta sätt:

Jag har aldrig varit i kontakt med dem, så jag vet inte vad socialtjänsten gör och vad de tillför för funktion. (Respondent 5)

Detta citat skildrar tydligt en frånkoppling mellan övergripande strategiska organisationer inom samhällsplaneringen och socialtjänsten som organisation. Eftersom dessa två organisationer verkar inte alls komma i kontakt med varandra kan detta tolkas som att de befinner sig i två helt olika organisationsfält (Jacobsen, 2019).

I empirin framgår det att socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen huvudsakligen sker genom att samla in och förmedla lokal kunskap som senare kan användas av andra aktörer i

planeringen. Detta kan belysa den ansvarsdelegering som Jacobsen (2019) presenterar om *hierarkier*, där organisationsförändringar eller tillväxt kan leda till ett behov av att separera och särskilja arbetsuppgifter mellan olika funktioner. Respondent 2, som arbetar med att inkludera socialtjänsten i planeringen, kan därmed tolkas som att ha blivit tilldelad ett delegerat ansvar att samla in sociala perspektiv, medan socialtjänsten vidare kan tolkas som att de har sina egna och avgränsade arbetsuppgifter. Att det inte är helt naturligt för socialtjänsten att se sig själva som kunskapsbärare i detta sammanhang, kan vidare belysa hur deras arbetsuppgifter är olika. Detta framhävs vidare när socialtjänstens beskrivs som osäker på sin roll inom samhällsplaneringen från Respondent 6.

Utifrån empirin kan socialtjänstens organisatoriska position även tolkas som svagt etablerad, detta genom att socialtjänsten inte har en faktisk närvaro i planeringsprocessen utan tillför med underlag på ett indirekt sätt. Vidare kan socialtjänstens position utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv, tolkas ha en avsaknad av *legitimitet*, varav socialtjänsten inte har en berättigad och självklar roll i planeringen. Detta belyses både utifrån respondenternas egna erfarenheter av att arbeta med samhällsplaneringen och även från respondenternas tolkning av socialtjänstens upplevelse. Detta visar på de skilda institutionella ramarna som finns mellan socialtjänsten och samhällsplaneringens aktörer. I det sista citatet, där det framgår att gränsdragningarna skärps i högre planeringsnivåer, blir det skilda institutionella ramarna särskilt tydligt, varav man inte alls har kontakt med socialtjänsten eller kunskap om deras uppdrag eller funktion.

6.4 Strukturella villkor för att integrera sociala perspektiv

6.4.1 Omorganisationens betydelse för det sociala perspektivet i planeringsarbetet

Ett annat återkommande tema i empirin rör utmaningen som kommit med omorganisationen och hur detta har påverkat möjligheterna att föra in sociala perspektiv i samhällsplaneringen. Med omorganisationen, avses när stadsdelar i en större kommun strukturerades om, varav de tidigare lokala stadsdelsförvaltningarna togs bort och ersattes av större och mer centraliserade förvaltningar. Två av respondenterna lyfte omorganisationen som en särskild utmaning varav

detta påverkat ansvarsfördelning, uppdragets tydlighet samt tillgången till att hämta in sociala perspektiv.

En respondent uttryckte hur den tidigare organisationen hade tydligare mandat och uppdrag att ta fram sociala perspektiv och kunskap. Detta genom att respondenten själv upplevde ett tydligare uppdrag samt presenterade ett tidigare initiativ som gav möjlighet att samla in sociala perspektiv på följande sätt:

Då fanns det ett tydligt uppdrag om vad jag skulle ta fram. Men också att man skulle samla in socialdata på karta, men sedan omorganisationen blev fyra socialförvaltningen så har det inte riktigt hängt med. (Respondent 3)

Respondenten framför vidare att omorganisationen lett till en övergång från ett mer lokalt förankrat arbetssätt till en mer centraliserad struktur. I sin tur har därmed de sociala frågorna riskerats att hamna mellan de organisatoriska ansvarsområdena på detta sätt:

Tidigare stod det i reglementet att de hade ett befolkningsansvar och idag så är befolkningsansvaret utdelat mellan alla förvaltningar. De här frågorna har fallit mer mellan stolarna, men också skapat svårigheter i och med att man gick från de tidiga stadsdelsförvaltningarna till fyra regionala förvaltningar så har man ju blivit mer centraliserad och man är inte lika lokal längre. (Respondent 3)

En annan respondent lyfter omorganisationen i relation till hur sociala perspektiv integreras i planeringen och beskriver hur denna förändring har fått konsekvenser för samarbetet mellan stadsbyggnadsförvaltningen och socialförvaltningarna:

I den processen som de behövde genomgå, när fem blev fyra så har de lagt ner mycket tid på introverta processer, som inte har gagnat ett samarbete direkt. (Respondent 2)

I detta citat belyser respondenten att stadsbyggnadsförvaltningen har i första hand följt sina egna interna processer och på så sätt stängt ute socialförvaltningarna i planeringen. Detta kan tolkas ur det övergripande organisationsteoretiska perspektivet, där organisationer har interna arbetssätt som ska bibehålla en stabilitet från externa förändringar.

Omorganisationen framträder i detta avsnitt som en förändring som inneburit ett ökat avstånd till att involvera sociala aktörer och perspektiv i planeringsprocessen. Detta belyser hur institutionella förutsättningarna och organisationsförändringar kan påverka såväl enskilda yrkesroller som organisatoriska funktioner. Peltonen och Sairinen (2010) framhåller även detta, i relation till intressekonflikter inom samhällsplaneringen, där en öppen dialog och tydligt samarbete mellan berörda aktörer är avgörande för planeringsprocesser som sociala konsekvensanalyser. Empirin skildrar denna avsaknad i dialog, exempelvis genom det sista resultatet som betonar att stadsbyggnadsförvaltningen lagt mer tid på interna processer än att öka samarbetet till socialförvaltningarna. I sin tur kan detta tolkas som att avsaknaden i samarbete riskerar att vidare öka distansen mellan socialtjänstens utförande verksamhet och planeringsprocessen.

Empirin visar vidare på att omorganisationen inneburit att vissa tidigare initiativ antingen tappat prioritet eller fallit bort. Ur ett path-dependency perspektiv kan detta förstås som ett resultat av att tidigare arbetssätt och initiativ inte gett tillräckligt tydliga eller effektiva resultat som kan motivera att fortsätta i den riktningen. Det tidigare initiativet om social data, som en av respondenterna presenterade, följde inte med in i den nya omorganisationen. Detta kan tolkas genom att initiativet och dess resultat inte ansågs leva upp till de förväntningar på effektivitet som fanns. Detta ligger i linje med Hertting (2025), som menar att delaktigheten i samhällsplaneringen, ofta präglas av ett resultatinriktat arbetssätt, snarare än ett fokus på kontinuerlig dialog och inflytande mellan berörda aktörer. I sin tur kan detta belysa hur sociala perspektiv, såsom socialtjänstens perspektiv, riskerar att få ett mindre utrymme inom dessa planeringsprocesser.

6.4.2 Politik och ekonomi som formar de institutionella ramarna

I intervjuerna framträder även politiska och ekonomiska styrningsfrågor som centrala utmaningar för att förstå hur sociala perspektiv ges utrymme i samhällsplaneringen. Flera respondenter beskriver planeringsprocessen som starkt präglad av politisk styrning och makt, där vissa nämnder och förvaltningar får ett särskilt inflytande.

En respondent delade med sig av utmaningen att få med sociala perspektiv i planeringen där makt och mandat påverkar möjligheten till inflytande i detta arbete på följande sätt.

Stadsbyggnadsnämnden är väl om inte den tyngsta, så en av de tyngsta politiska nämnderna vi har (...) Det ger mycket makt. Och i den förvaltningen så är min uppfattning att de är sig själva ganska nog. De har sitt uppdrag. De har sina medarbetare. De har sin nämnd.
(Respondent 2)

Att respondenten återkommande använder uttrycket “de har”, kan tolkas som ett sätt att markera distans gentemot förvaltningen, vilket kan indikera att den upplevs som både åtskild och svåråtkomlig.

En annan respondent beskriver hur olika intressen och mandat är fördelade i planeringsprocessen, samt vilka aktörer som har det slutgiltiga inflytandet i detaljplaneprocessen och prioriteringarna i planeringsarbetet på detta sätt:

Om man tänker kring detaljplaners process, alltså vi jobbar ju i en politisk styrd organisation, så det är egentligen politiken som har sista ordet och sen är det ofta så att ekonomin går före. (Respondent 3)

Respondenten lyfter ytterligare ett exempel på politiska förutsättningar som hur mandatperioder påverkar vilka satsningar som prioriteras samt hur detta kan synas i planeringen på detta sätt:

Men så kommer det en ny mandatperiod med en ny politik som väljer att lägga pengarna på någonting annat. Så det är liksom den

långsiktigheten som är svår att få till och det kommer ju också synas i planeringen. Vad man väljer att satsa på och vad vi är intresserad av just då. (Respondent 3)

En annan respondent, från den utförande verksamheten, upplever samtidigt en lyhördhet och ett intresse från politiken när det kommer till att lyssna på behoven hos deras målgrupper på följande sätt:

Vi lyfter våra behov och vad vi ser för problem och jag. Jag upplever ju att det finns en lyhördhet och ett intresse från politiken att jobba med frågan (...) det finns ett intresse från politiken att driva frågorna, också på grund av att det finns ekonomiska vinster för kommunen. (Respondent 4)

Att politiken i detta exempel driver de sociala perspektiven kan tolkas som det inte enbart handlar om och motiveras av gemensamma värderingar, utan istället drivs av ett ekonomiskt intresse.

Ur empirin framgår att flera respondenter är eniga om att det är politiska och ekonomiska intressen som styr samhällsplaneringens utformning. Som skildras i första citatet innehar stadsbyggnadsförvaltningen mycket inflytande och maktmedel, vilket respondenten uttrycker genom att förvaltningen har sina egna medarbetare, uppdrag och nämnd. Detta kan tolkas ur ett *hierarkiskt* perspektiv som att stadsbyggnadsförvaltningen organisationsfält är tydligt åtskild från andra förvaltningars fält, som exempelvis socialförvaltningen (Eriksson-Zetterquist, 2012, s.75). Varav makt och inflytande har fördelats ojämnt inom detta organisationsfält, där stadsbyggnadsförvaltningen sitter på mer makt än socialförvaltningen.

Att politiken har det sista ordet, som framgår Respondent 3, kan vidare belysa den hierarkiska struktur som finns inom samhällsplaneringens fält. Detta kan innebära att andra aktörer, som socialtjänsten, blir beroende av politikens *legitimitet* för att få genomslag. Samtidigt framgår att intressena och satsningarna varierar från mandatperiod till mandatperiod vilket tydligare belyser hur de politiska intressena formar ramarna för hur det sociala perspektivet får utrymme i planeringen. Detta kan tolkas som att legitimiteten för sociala perspektiv varierar beroende på den politiska inriktningen som styr. I empirin framgår även att det långsiktiga perspektivet

är svårt att få till när dessa intressen varierar från perioder. Ur ett *path-dependency* perspektiv kan detta belysa hur tidigare organisatoriska beslut och arbetssätt präglar nuvarande praktik inom samhällsplaneringen (Jacobsen, 2019, s.129).

Flera respondenter lyfter dessutom att de ekonomiska intressena ofta går före de sociala intressena. Samtidigt visar empirin att det finns delade uppfattningar om i vilken utsträckning sociala perspektiv faktiskt prioriteras. I det sista citatet framkommer exempelvis en upplevd lyhördhet och ett politiskt intresse att ta hänsyn till behoven hos den utförande verksamheten av socialtjänsten. Detta går i linje med Stjernborgs (2023) studie om deltagandet i sociala konsekvensanalysprocesser, där deltagandet hos sociala aktörer i många fall framstår som oregelbundet. Dock framgår det att den utförande verksamheten i detta fall har fått legitimitet från politikens håll men på grund av att det finns ekonomiska intressen för kommunen. Detta kan vidare belysa det Berglund-Snodgrass et.al (2020) framför inom bostadsförsörjningsplaneringen, där ekonomiska och tekniska modeller dominerar planeringens resurser. Sammanfattningsvis visar empirin att socialtjänsten, liksom andra aktörer i samhällsplaneringen som ska främja sociala perspektiv, är beroende av politikens erkännande.

7. Slutsatser

Resultatet visar att socialtjänstens roll i samhällsplaneringen förstås på olika sätt, där den främst uppfattas som den utförande verksamheten, medan vissa även inkluderar socialförvaltningen. Dessa skilda förståelser kan bidra till otydliga förväntningar på socialtjänstens funktion i planeringsprocessen.

Samtidigt framträder socialtjänstens lokala kunskap som ett centralt och unikt bidrag, särskilt i relation till att synliggöra sociala behov och konsekvenser på lokalnivå. Trots detta visar resultatet att sociala perspektiv och socialtjänstens röst inte alltid ges ett tydligt utrymme, vilket bland annat blir synligt i de spridda erfarenheterna av arbetet med sociala konsekvensanalyser.

Vidare är betoningen av det tidiga skedet i planeringsprocessen som avgörande för om sociala perspektiv får genomslag eller tillförs i efterhand. Samtidigt visar resultatet att socialtjänstens bidrag ofta förmedlas indirekt, genom andra funktioner och yrkesroller, snarare än genom direkt deltagande i planeringsarbetet.

Dessutom verkar yrkesrollerna ha en betydelse för hur socialtjänsten och sociala perspektiv tolkas i planeringsprocessen, där det framkom tydliga skillnader i vissa resultat mellan regional och kommunal nivå samt mellan operativa och mer strategiska verksamheter.

Avslutningsvis visar analysen att både organisatoriska förändringar och de politiska och ekonomiska ramarna påverkar socialtjänstens möjligheter att bidra till samhällsplaneringen. Socialtjänstens inflytande i samhällsplaneringen framstår därmed som beroende av politiskt erkännande och dessutom institutionella förutsättningar för att dess sociala perspektiv ska få genomslag.

8. Avslutande diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka hur socialtjänstens kunskap uppfattas och vilken roll socialtjänsten har i den kommunala samhällsplaneringen. Detta genom att besvara frågeställningarna: *Hur uppfattas socialtjänstens roll och bidrag i kommunens planeringsprocesser?* och *Vilka utmaningar respektive möjligheter uppfattar aktörer i samhällsplaneringen, i arbetet med att inkludera socialtjänstens perspektiv?*

Inledningsvis visar resultatet att det finns olika förståelser av socialtjänsten, där socialtjänsten främst uppfattas som den utförande verksamheten men samtidigt också besitta en roll inom både socialförvaltningens övergripande arbete och den utförande verksamheten. Att det inte råder full samsyn kring huruvida socialtjänsten definieras utifrån det brukarnära arbetet, kan problematisera socialtjänstens möjlighet att etablera en legitim roll i samhällsplaneringen. Detta beror på att socialtjänstens roll länge utgått från socialarbetarnas erfarenheter av sociala problem i mötet med människor och ses som en av de främsta resurser de kan bidra med. Detta framgår bland annat från första gången tanken om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen lades fram i SOU 1977:40. Thurber et.al (2021) studie om det sociala arbetets inverkan på gentrifieringsprocesser, understryker även betydelsen av socialarbetarnas professionella kunskap och erfarenheter. Detta kan förstås som att socialtjänstens värde och legitimitet i stor utsträckning är knutet till det brukarnära arbetet. Detta framkommer även i tidigare försök att synliggöra och argumentera för socialtjänstens betydelse i den fysiska planeringen av bostadsområden, såsom i SOU 1977:40.

Denna studie visar även att erfarenheterna av socialtjänstens delaktighet i arbetet med sociala konsekvensanalyser är varierande, vilket kan förstås som att SKA främst formats av redan etablerade aktörer. Frågan är i vilka sammanhang och arbetssätt socialtjänsten kan få vara med, om socialtjänsten inte ens är fullt ut delaktig i ett av de främsta verktygen för att integrera sociala perspektiv i planeringen. Peltonen och Sairinen (2010) presenterar även denna problematik, där de sociala perspektiven ofta har behandlats ytligt istället för genomgående i planeringsarbetet. Samtidigt framgår faktorer som kan underlätta för det sociala perspektivet att inkluderas i planeringsprocessen, särskilt i det tidiga skedet av planeringen. Det tidiga skedet framställs som avgörande för huruvida det sociala perspektivet får genomslag i planeringen eller om det i stället tillförs i efterhand när planeringen redan utformats. Resultatet

visar att intervjupersonerna delade skilda erfarenheter i vilken utsträckning sociala perspektiv får ta plats i de sociala konsekvensanalyserna. Detta har även uppmärksammats i tidigare studier, exempelvis som Stjernborg (2023), där implementeringen av SKA beskrivs som splittrad. I relation till denna studie, kan detta förstås som att vissa arbetssätt som de teknokratiska har etablerats och successivt fått legitimitet.

Utmaningen är att det sociala perspektivet och särskilt socialtjänsten, ofta har en indirekt roll i planeringsprocessen. Det delegerade ansvaret att samla in och sammanställa social kunskap har istället förskjutits till andra professioner, såsom utvecklingsledarroller. Detta som egentligen var tänkt att en gång i tiden vara socialtjänstens främsta arbetsuppgift i den fysiska planeringen (SOU 1977:40). Resultatet visar även att det är ekonomiska och politiska intressen som har inflytandet i vilken utsträckning det sociala perspektivet ska beaktas i planeringen. På så sätt kan både utmaningarna och möjligheterna ligga i vilken politik som styr. Om vi tittar tillbaka framträder även en långvarig spänning kring hur sociala problem ska förstås, särskilt i frågan huruvida dessa problem förklaras genom individuella eller strukturella faktorer (SOU 1993:91).

Det är tydligt att samhällsplaneringen präglas av olika intressen och återkommande värderingskonflikter. Samtidigt när den nya socialtjänstlagen är här, som syftar till att stärka ett mer förebyggande och proaktivt arbetssätt, kan nya möjligheter öppnas för socialtjänsten att delta i samhällsplaneringen. Såsom även diskuterades i flera tidigare socialpolitiska betänkanden inför den nya socialtjänstlagen, finns dock motsättningar som att den fysiska planeringens aktörer inte har ett lagstadgat krav på sig att beakta de sociala aspekterna. Det kan därför vara relevant att rikta blicken mot vår granne Finland, där det redan finns ett lagreglerat krav på att sociala konsekvensanalyser ska vara med (Peltonen & Sairinen, 2010). Avslutningsvis för att dessa ambitioner ska i överhuvudtaget bli verklighet, behöver socialtjänsten erkännas nationellt som en värdig aktör i utvecklingen av samhället.

8.1 Förslag till framtida forskning

Denna studie har gått på djupet med den ihärdiga ambitionen om socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen, samtidigt kvarstår frågor kring hur det kommer att utvecklas i framtiden.

Som tidigare nämnts har denna studie vissa begränsningar till följd av sin kvalitativa metod, särskilt med tanke på att forskningsfältet som samhällsplanering ofta bedrivs i, har längre präglats av kvantitativa metoder. Likaså verkar det utgöra en begränsning för socialtjänsten, att utveckla kvantitativa metoder för samhällsplaneringens många arbetssätt. Det hade därför varit intressant att få läsa en studie med en kvantitativ ansats som tar sig an detta ämne. Ett exempel kan vara att samla ihop en helhetsbild av hur flera yrkesverksamma samhällsplanerare inom exempelvis en hel region, uppfattar arbetet med att socialtjänsten ska medverka i samhällsplaneringen. Det kan också vara av vikt att samla in data genom en enkät för att se hur socialsekreterare ser på detta. Detta hade även kunnat stärka förståelsen inom relevanta yrkesfält, genom en kvantitativ metod, tydliggöra socialtjänstens roll och bidrag. Ett annat perspektiv som har varit närvarande under stor del av forskningsprocessen, är de underliggande värderingarna som finns kring det sociala arbetet. Det sociala arbetet verkar präglas av att kategoriseras utifrån sina mjuka värderingar och kvalitativa metoder, vilket denna studie pekar på inte har en särskilt stark position inom samhällsplaneringens organisation. Det kan ses om en fråga om värdighet, vilka grupper i samhället riktar sig stadsutvecklingen till, vilka ska inkluderas och vilka ska exkluderas i staden? Det vore intressant att i framtida forskning fördjupa detta med särskilt fokus på de underliggande värderingarna som präglar samhällsplaneringens aktörer.

Referenslista

Berglund-Snodgrass, L., Högström, E., Fjellfeldt, M., & Markström, U. (2020). *Organizing cross-sectoral housing provision planning: settings, problems and knowledge*. *European Planning Studies*, 29 (5), 862–882.

Blom, B., Eriksson, M., & Snellman, M. (red.) (2023). *Socialtjänstens arbete med social hållbarhet: insatser på individ-, grupp- och samhällsnivå*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.

Boverket. (2022). *Konsekvensanalyser*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/kunskapsinhamtning/konsekvensanalyser/> [2026-01-12]

Boverket. (2025). *Metodstöd - sociala perspektivet*

<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/nyheter-aktuellt/nyheter/metodstod-sociala-perspektivet/> [2025-10-29]

Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: a practical guide for beginners*. Los Angeles: SAGE.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber.

Eken, A., Magnusson, J., Hildesson, A., Molnar, S., & De Fine Licht, K. (2019). *Rätt verktyg för jobbet? En översikt över verktyg för social hållbarhetsanalys i städer*. Mistra Urban Futures.

Eriksson-Zetterquist, U. (2012). *Institutionell teori: idéer, moden, förändring*. Stockholm: Liber.

Forsberg, G. (red.). (2019). *Samhällsplaneringens teori och praktik*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.

Göteborgs stad. (2025a). *Verksamheter inom stadsbyggnadsförvaltningen*. <https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/kommunens-organisation/forvaltningar-och-namnder/stadsbyggnadsforvaltningen/verksamheter-inom-stadsbyggnadsforvaltningen> [2026-02-07]

Göteborgs stad. (2025b). *Barnkonsekvensanalys och social konsekvensanalys* <https://goteborg.se/wps/portal/start/goteborg-vaxer/sa-planeras-staden/socialt-hallbar-utveckling-och-barnperspektiv/barnkonsekvensanalys-och-social-konsekvensanalys>[2026-01-12]

Göteborgs stad. (2025c). *Mutual benefits - klok design för ökad trygghet och en stad för alla*. <https://goteborg.se/wps/portal/start/goteborg-vaxer/sa-arbetar-staden-med-stadsutveckling/sa-utvecklas-bostader-och-bebyggelse/mutual-benefits---klok-design-for-okad-trygghet-och-en-stad-for-alla> [2026-01-12]

Göteborgs stad. (2024). *En stad med plats för socialt utsatta? – Mutual benefits i stadsutvecklingsprocessen*. <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/65d89621-f44e-469e-b7d9-f9c007ce2878/En+stad+med+plats+f%C3%B6r+socialt+utsatta%2C+Mutual+Benefits+i+stadsutvecklingsprocessen.pdf>

Hertting, N., & Hellquist, A. (2024). *Invited participation', equity and planning: intentions, processes and institutionalization in Sweden and beyond*. *European Planning Studies*, 33(3), 398–420.

Jacobsen, D.I. (2019). *Organisationsförändringar och förändringsledarskap*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2021). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.

Peltonen, L., & Sairinen, R. (2010). *Integrating impact assessment and conflict management in urban planning: Experiences from Finland*. *Environmental Impact Assessment Review*, 30 (5), 328-337.

Prop. 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.*

Regeringskansliet. (2022). *Regeringens strategi för att motverka hemlöshet 2022-2026.*
<https://www.regeringen.se/contentassets/5a5f795a1db144ec8dfe36cd60114ed7/regeringens-strategi-for-att-motverka-hemloshet-2022-2026.pdf>

Regeringskansliet & SKR. (2024). *Omställning till en långsiktigt hållbar socialtjänst 2025-2026.*
<https://www.regeringen.se/contentassets/2c7d713bbd71460f84f18f9f2a4aa1d1/omstallning-till-en-langsiktigt-hallbar-socialtjanst-20252026.pdf>

SFS (1980:620). *Socialtjänstlag.*

SFS (2025:400). *Socialtjänstlag.*

Socialstyrelsen (2025a). *Webbinarier – I fokus. Nya socialtjänstlagen – så säkrar vi sociala perspektiv i samhällsplaneringen.*

<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/webbinarier/> [2025-11-10]

Socialstyrelsen. (2025b). *Ny socialtjänstlag – förberedelser och förändringar.*

<https://www.socialstyrelsen.se/aktuellt/ny-socialtjanstlag-2025--forberedelser-och-forandringar/> [2025-11-10]

SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag.*

SOU 2018:32. *Ju förr desto bättre – vägar till en förebyggande socialtjänst.*

SOU 1993:91. *Socialtjänstens roll i samhällsplanering och samhällsarbete – en kunskapsöversikt och ett diskussionsunderlag.*

SOU 1977:40. *Socialtjänst och socialförsäkringstillägg.*

Stjernborg, V. (2023). *Social impact assessments (SIA) in larger infrastructure investments in Sweden; the view of experts and practitioners*. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 41(6), 463-475.

Thurber, A., Krings, A., & Ohmer, M. (2019). *Resisting gentrification: The theoretical and practice contributions of social work*. *Journal of Social Work*, 21(1), 26-45.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer*.

Åhlfeldt, E., Isaksson, D., & Winblad, U. (2023). *Factors Explaining Program Sustainability: A Study of the Implementation of a Social Services Program in Sweden*. *Health & Social Care in the Community*, 1-13.

Bilaga 1 - Informationsbrev till respondenterna

Informationsbrev för deltagande i intervjustudie

Hej! Mitt namn är Isabella Bergström, jag går socionomprogrammet på Göteborgs universitet och skriver mitt examensarbete nu i höst. Jag söker dig som arbetar med eller har erfarenhet av samverkan mellan socialtjänst och samhällsplanering, exempelvis inom ledning, utvecklingsarbete, samordning eller strategiska frågor.

Syftet med min studie är att undersöka hur socialtjänstens kunskap om sociala behov och målgrupper beaktas i den kommunala samhällsplaneringen. Jag vill ta del av era erfarenheter om hur socialtjänsten medverkar eller inte i detta arbete, samt hur ni upplever de möjligheter och utmaningar som finns i att integrera sociala perspektiv i planeringsprocessen.

Jag kommer att genomföra kvalitativa intervjuer med öppna frågor vilket ger dig möjlighet att utveckla dina svar fritt. Intervjuerna spelas in, transkriberas och förväntas pågå i cirka 30–45 minuter. Intervjuerna planeras genomföras under **vecka 43 - 45** och kan ske digitalt eller på plats, beroende på vad som passar bäst.

Ditt deltagande är helt frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta, utan att ange någon anledning. Innan intervjun påbörjas kommer du att informeras om studiens syfte samt fylla i en samtyckesblankett, samtycket kan du dra tillbaka i efterhand.

Intervjuerna kommer att anonymiseras för att skydda din identitet. Inga namn eller uppgifter som kan kopplas till dig eller din specifika arbetsplats kommer att användas. Det material som samlas in används enbart i forskningssyfte och hanteras med stor omsorg. Allt material raderas när uppsatsen sedan är färdig.

Om det uppstår några frågor är du välkommen att höra av dig till mig eller min handledare.

Isabella Bergström
Gusberisk@student.gu.se

Handledare: Matti Wirehag
Matti.wirehag@socwork.gu.se

Bilaga 2 - Intervjuguide

Intervjuguide

Inledande fråga

- Kan du berätta kort om din yrkesroll och vad du arbetar med?

1. Samverkan och sociala perspektiv i planeringen

- **Hur kommer du i kontakt med frågor som rör samhällsplanering i ditt arbete?**
- **Vad innebär samhällsplanering för dig i din yrkesroll?**
- **Vilka former av samverkan finns idag mellan din verksamhet och socialtjänsten, eller mellan er och kommunens planeringsarbete?**
- **Hur skulle du beskriva socialtjänstens roll i kommunens samhällsplanering?**
- (Följdfråga): Hur väl tycker du det fungerar i praktiken? Om ingen samverkan: Vad tror du att det beror på?

2. Förutsättningar: hinder och möjligheter

- **Hur upplever du att ansvar, roller och mandat är fördelade i arbetet med att integrera sociala perspektiv i planeringen?**
- **Vilka faktorer upplever du underlättar att sociala perspektiv får genomslag i samhällsplaneringen?**
- **Kan du beskriva en situation eller ett exempel där det har varit utmanande att få in sociala perspektiv i planeringen?**
 - (följdfråga) Vad tror du var orsaken till att det blev svårt just då?
- **När du hör att socialtjänsten ska medverka i samhällsplaneringen - vilka tankar väcker det hos dig?**
 - (följdfråga) Vilka möjligheter ser du för socialtjänsten att bidra mer aktivt i planeringsprocesserna?

3. Kunskap och legitimitet

- **Vilken typ av kunskap eller erfarenhet upplever du att din profession bidrar med i planeringsarbetet?**
 - (följdfråga) På vilket sätt tar den kunskapen tillvara i praktiken?

- **Kan du beskriva ett tillfälle där sociala frågor eller socialtjänstens perspektiv fått genomslag i en planeringsprocess?**
 - (följdfråga) Vad tror du att det beror på?
- **Hur upplever du att socialtjänstens kunskap och erfarenheter ses i planeringssammanhang** - som legitima, relevanta, eller kanske mindre självklara?

4. Framtid och utveckling

- **Vad tror du skulle behövas för att ett socialt perspektiv ska få större genomslag i planeringsarbetet?**
- **Hur ser du på möjligheterna att stärka samverkan mellan socialtjänst och samhällsplanering framöver?**
- **Är det något du själv skulle vilja förändra i sättet som ni arbetar eller samverkar på idag?**

Avslutande fråga

- **Är det något annat vi inte har pratat om som du vill lägga till?**

Bilaga 3 - Samtyckesblankett GDPR

Information om behandling av personuppgifter i utbildningssyfte vid Göteborgs universitet och samtycke till deltagande i arbetet

Dataskyddsförordningen (GDPR) ställer krav på att du ska få information om hur dina personuppgifter behandlas. I detta dokument beskrivs hur behandlingen går till och vilka rättigheter du har som registrerad. På sista sidan i detta dokument finns även en samtyckesblankett rörande deltagande i nedan beskrivna arbete.

Vem är ansvarig för behandlingen av dina personuppgifter?

Göteborgs universitet är personuppgiftsansvarig för den behandling studenter utför inom ramen för sina studier.

Om du har frågor om behandlingen kan du vända dig till studenten som utför behandlingen (**fills i av studenten**).

Kurskod	SQ4562
Titel/benämning på studentens arbete	Uppsats om socialtjänstens medverkan i samhällsplanering
Studentens namn	Isabella Bergström
Studentens e-post	gusberisk@student.gu.se

Rättslig grund och ändamål med behandlingen

Universitetet har enligt 1 kap. 2 § högskolelag (1992:1434) i uppdrag att anordna utbildning. Detta innebär att universitetet har rätt att behandla personuppgifter enligt den rättsliga grunden allmänt intresse när det är nödvändigt för att utföra sitt utbildningsuppdrag, enligt artikel 6.1 e GDPR.

Detta innebär även att enskilda studenter behandlar personuppgifter i utbildningssyfte. Studenter behandlar personuppgifter i sin utbildning, t.ex. vid genomförande av självständiga arbeten (examensarbeten), uppsatser eller fältstudier. Studenten ska då formulera ett tydligt och avgränsat syfte med arbetet. Studenten har nedan fyllt i syftet med arbetet.

Studentens syfte (Fylls i av studenten)

Här kan studenten utgå från sitt formulerade syfte med arbetet och klistra in det från exempelvis uppsatsen. Av syftet ska det framgå vilken eller vilka personkategorier deltagarna tillhör som omfattas av personuppgiftsbehandlingen. Exempel på detta kan vara studenter inom ett visst program, personer med en specifik diagnos eller anställda på en specifik arbetsplats. Det ska även framgå vilka typer/kategorier av personuppgifter som kommer att behandlas, såsom exempelvis namn,

Göteborgs universitet 1 (5)

Box 100

405 30 Göteborg

www.gu.se

kontaktuppgifter eller åsikter. OBS! Studenten ska bara beskriva vilka typer/kategorier av personer/ personuppgifter som kommer att behandlas och ska INTE ange riktiga personuppgifter.

Studenten ska också uppges om undersökningen kommer behandla känsliga personuppgifter eller uppgifter om lagöverträdelser.

Studenten kommer behandla följande uppgifter om dig (Fylls i av studenten)

Studenten har kryssat i de uppgifter som studenten kommer att behandla om dig:

- namn, kontaktuppgifter och/eller adressinformation
- enbart indirekta personuppgifter såsom exempelvis svar på enkätfrågor m.m.
- etniskt ursprung
- politiska åsikter
- religiös eller filosofisk övertygelse
- medlemskap i en fackförening
- hälsa
- uppgifter om sexualliv eller sexuell läggning
- genetiska uppgifter
- biometriska uppgifter som används för att entydigt identifiera en person
- uppgifter om lagöverträdelser
- andra typer av personuppgifter, ange i fritext:

Metod för insamling (fylls i av studenten)

Nedan har studenten kryssat i vilken eller vilka metoder som kommer att användas för insamlingen i studentens arbete.

- Bild- eller videoupptagning
- Ljudupptagning
- Enkät
- Intervju
- Observation
- Annan, ange i fritext:

Vem kommer att kunna ta del av personuppgifterna?

Enbart de personer som är involverade i det arbete som studenten utför i utbildningssyfte vid Göteborgs universitet ska kunna ta del av dina personuppgifter. Det innebär exempelvis att studenten själv och eventuell handledare till studenten kommer att ta del av dina personuppgifter.

Uppgifter kan begäras ut med stöd av offentlighetsprincipen

Dina personuppgifter eller handlingar som dina personuppgifter förekommer i kan, om de lämnas in till universitet av studenten, komma att bli föremål för en begäran om allmän handling i enlighet med offentlighetsprincipen. Det innebär att enskilda kan ta del av allmänna handlingar och därmed få tillgång till uppgifter där dina personuppgifter förekommer, om dessa inte omfattas av sekretess. Sådana utlämnanden hanteras därför i enlighet med bestämmelserna i tryckfrihetsförordning (1949:105) och offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Studenter uppmanas att inte lämna in direkt identifierande uppgifter (namn, kontaktuppgifter m.m.) om dig när studenten lämnar in sitt färdigställda arbete. På så vis kommer det i det flesta fall enbart vara möjligt att begära ut indirekta personuppgifter om dig från universitetet.

Hur länge kommer personuppgifterna att behandlas?

Dina personuppgifter kommer enbart att behandlas under den tid som studentens arbete i utbildningssyfte pågår. Efter att arbetet har avslutats kommer studenten att radera personuppgifterna. Detta gäller dock inte sådana uppgifter som har lämnats in till universitetet och som därmed blir en allmän handling (se ovan).

Kommer dina personuppgifter behandlas utanför EU/EES?

Universitetet kan i verksamheten komma att föra över personuppgifter till tredje land, det vill säga till länder utanför EU/EES. Under sådana förhållanden gäller särskild lagstiftning. Universitetet kommer under sådana förhållanden att vidta alla rimliga juridiska, organisatoriska och tekniska åtgärder som krävs för att uppnå en lämplig skyddsnivå för dessa personuppgifter. En överföring till USA kan komma att ske vid behandling i universitetets verktyg för textredigering och fillagring som studenten använder. Universitetet använder Microsofts tjänster för detta.

Dina rättigheter enligt GDPR

Dataskyddsförordningen anger att den enskilde har ett antal rättigheter. Nedan anges de mest relevanta rättigheterna. Om du vill läsa en mer utvecklad beskrivning av dina rättigheter enligt GDPR kan du gå in på www.gu.se/om-webbplatsen/behandling-av-personuppgifter.

Rätten till tillgång (registerutdrag)

Som enskild har du rätt att kostnadsfritt en gång per år begära information om vilka personuppgifter som universitetet behandlar om dig. Kontakta oss via dataskydd@gu.se för att begära ett utdrag av dina personuppgifter hos oss.

Rätten till radering

Som enskild har du rätt att få dina personuppgifter raderade i de fall som personuppgifterna inte längre behövs för att uppfylla det ändamål som de samlades in för (rätten att bli bortglömd).

Det kan finnas bestämmelser som anger att personuppgifterna inte får raderas, vilket gör att det då är dessa bestämmelser som gäller och att uppgifterna därför inte kan raderas.

I de fall det finns rättsliga hinder mot radering av personuppgifterna kommer universitetet att begränsa behandlingen av dessa personuppgifter till att endast omfatta behandling i den utsträckning som det finns rättsligt stöd för.

Rätten att invända mot behandling

Som enskild har du i vissa fall rätt att invända mot att universitetet behandlar dina personuppgifter. Om det inte finns tvingande skäl för universitetet att fortsätta behandla personuppgifterna, som till exempel för att uppfylla rättsliga krav, kommer universitetet att upphöra med behandlingen.

Kontaktuppgifter till dataskyddsombudet

Har du frågor om den specifika behandlingen kan du vända dig till studenten som har samlat in uppgifterna. Studenten har fyllt i sitt namn och kontaktuppgifter under rubriken "Vem är ansvarig för behandlingen av dina personuppgifter?" i detta dokument.

Om du har frågor om behandlingen eller har klagomål kan du även vända dig till universitets dataskyddsbud på e-post dataskyddsbud@gu.se.

Om du vill läsa mer om hur Göteborgs universitet behandlar personuppgifter generellt och en utvecklad beskrivning av dina rättigheter enligt GDPR kan du gå in på www.gu.se/om-webbplatsen/behandling-av-personuppgifter.

Du har rätt att klaga till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)

Om du anser att universitetet behandlar dina personuppgifter i strid med dataskyddsförordningen har du rätt att lämna in ett klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten. Närmare information om hur du går till väga för att lämna ett klagomål finns på Integritetsskyddsmyndighetens webbplats, www.imy.se.